

המכללה האקדמית בית ברל

בית ספר לחינוך

המחלקה לייעוץ חינוכי

להיות יועץ "גיי פרנדלי"

הנושא הלהט"בי * בעבודתו של היועץ החינוכי

עבודת סמינריון בקורס "סמינריון מחקרי"

על ידי

דורון גל

העבודה בוצעה בהנחייתה של דר' יפעת כרמל

יולי 2012

* להט"ב= לסביות, הומואים, טראנס ובי סקסואלים.

תוכן עניינים

2.....	תקציר
3.....	1. מבוא
3-4.....	הומוסקסואליות
4.....	אטיולוגיה
5.....	התפתחות הזהות ההומוסקסואלית
6.....	הומוסקסואליות בגיל ההתבגרות
6-7.....	הומוסקסואליות ומערכת החינוך
8-10.....	הייעוץ החינוכי בתהליכי גיבוש זהות מינית בגיל ההתבגרות בביה"ס
10.....	שאלות המחקר
	2. מתודולוגיה:
	(כלי המחקר, משתתפי המחקר, תאור המשתתפים, הליך המחקר, החוקר כחלק מהנושא הנחקר)
11-13.....	
14-21.....	3. הצגת הממצאים
22-24.....	4. דיון וסיכום
25.....	מגבלות המחקר
25.....	תרומת המחקר והשלכות יישומיות לבתי הספר
26.....	ביבליוגרפיה
27-53.....	נספח- תמלול הראיונות

תקציר:

מטרת המחקר הינה ללמוד על תוכניות ופעילויות בתחום הלהט"בי שאותן מקדמת ומעבירה היועצת החינוכית בבית הספר. שאלת המחקר היא: עד כמה הנושא הלהט"בי תופס מקום מרכזי בעבודתה של היועצת החינוכית? תוך התייחסות לתפיסותיה של היועצת החינוכית בנוגע להעברת תוכניות בתחום הנטייה המינית הלהט"בית והתוכניות והפעילויות בתחום שהיא מעבירה בבית הספר.

המחקר הנוכחי מנסה להוסיף על הידע המצומצם שקיים לגבי תלמידים מהקהילה הלהט"בית בישראל ותוכניות בתחום שמעבירה היועצת החינוכית. מידע זה כמעט ואינו קיים בשטח. ייחודו של מחקר זה הוא בהשמעת קולן של היועצות החינוכיות לגבי התחום הלהט"בי וניסיון לראות כיצד ניתן לסייע לתלמידים מהקהילה הלהט"בית לשפר את רווחתם הנפשית.

במחקר אשר נערך בישראל בשנת 2012, רואינו שלוש יועצות חינוכיות בטווח הגילאים 35-46. מתודולוגית המחקר הינה איכותנית והמידע נאסף באמצעות ראיונות עומק מובנים למחצה. מניתוח הנתונים התעצבו שלוש תמות עיקריות: התמה הראשונה מכילה את אופי הטיפול במקרה של יציאה מהארון. כלומר, חשיפתם של הומואים, לסביות, ביסקסואלים או טרסנג'נדרים את זהותם המינית או המגדרית בפני אנשים אחרים. (במקור מאנגלית: "the closet Coming out of"). התמה השנייה עוסקת בתוכניות ופעילויות בנושא הלהט"בי, הווה אומר, שימוש בפעילויות שונות העוסקות בתחום על מנת ליצור אקלים חיובי לבני הנוער הלהט"בי בביה"ס ובקהילה, לאפשר התמודדות עם חששות, דעות קדומות וסטריאוטיפים הקיימים בנושא כדי לאפשר לתלמידים הכרות עם נושא הזהות והנטייה המינית. התמה השלישית מציגה את הגורמים המעכבים את היועצת במתן עזרה לבני נוער להט"בים כלומר כל אותם הגורמים היכולים לסייע לתלמידים להט"בים ואשר מעכבים אותה מלהגיש עזרה מהירה ואפקטיבית יותר.

תרומתו של מחקר זה הינו בלימוד התוכניות החינוכיות בתחום הלהט"בי שהיועצות מעבירות בבתי הספר על מנת לשפר את המענה המקצועי של יועצות עבור תלמידים להט"בים.

1. מבוא

פרק זה כולל ארבעה חלקים: החלק הראשון, מציג בקצרה היבטים תיאורטיים ומחקריים של הומוסקסואליות. החלק השני, מציג את תהליך יצירת הזהות האישית כמשימה התפתחותית המרכזית בגיל ההתבגרות ובתוך כך את ההתייחסות להומוסקסואליות בגיל ההתבגרות. החלק השלישי, מתאר את ההומוסקסואליות ומערכת החינוך, והחלק הרביעי מתאר את הייעוץ החינוכי בתהליכי גיבוש זהות מינית בגיל ההתבגרות בבית הספר.

הומוסקסואליות

הגדרות ושכיחות:

המונח הומוסקסואל הוטבע ב-1869 ע"י קרטבני, הסופר ההונגרי ומשמעותו "בעל נטייה מינית אל בן מינו" בניגוד למונח הטרוסקסואל המציין אדם הנמשך למין האחר. במשך שנים משכה תופעת ההומוסקסואליות את התעניינות החוקרים מתחומים אקדמיים שונים ויש התחבטות בשאלה של הגדרת הנטייה המינית והאם מדובר במהות אוניברסאלית או בהבנייה חברתית. (Horowitz & Newcomb, 2001 בתוך בן עמי, א. 2010)

קיימות הגדרות רבות למושג הומוסקסואליות וכולן קשורות לתקופה ולהקשרים שבתוכם נוצרו. כיום מקובל להתייחס אליו כאל נטייה חד מינית המציינת את המגדר של אובייקט המשיכה המינית והרגשית של האדם. הומוסקסואליות היא הנטייה של היחיד כלפי בני מינו ומתייחסת לגברים ונשים כאחד. (Eliason, 1996, בתוך שם טוב, 2008).

Troiden (1988) הגדיר את ההומוסקסואל והלסבית כמי שבחרו בבן/בת אותו המין לסיפוק הצרכים הרגשיים והמיניים. Chung & Katayama לעומתו הציעו מודל המשגתי מורכב יותר להגדרת הנטייה המינית, לפיו היא מורכבת מארבעה ממדים: התנהגות חברתית-קשרים חברתיים ואורח חיים, התנהגות מינית-פעילות מינית פיזית העדפה רגשית-רגשות ותחושות והעדפה פיזית/מינית-משיכה מינית ופנטזיות אירוטיות. (Chung & Katayama, 1996, אצל בן עמי, 2010)

עד 1973 הוגדרה ההומוסקסואליות כפתולוגיה ונכללה במדריך האבחנות הפסיכיאטריות

(DSM-IV, 1994) ההגדרה התייחסה להומוסקסואליות כסטייה או/ו מחלה, ואת ההומוסקסואלים החשיבו והגדירו סוטים וחולים, שיש לרפא ולהוקיע מהחברה. לאחר שנות השבעים התרחש שינוי משמעותי בתפיסת ההומוסקסואלים את עצמם ובתפיסת החברה אותם. הקהילה ההומוסקסואלית התארגנה כקבוצה פוליטית, שהחלה במאבק למניעת אפליה ולמען שוויון זכויות. התגבשה תת-תרבות שקיבלה ביטוי בכל התחומים כולל התקשורת הכתובה והמדוברת שעזרה להעמיק את המודעות כלפי הנושא. (שם טוב, 2008)

שכיחות תופעת ההומוסקסואליות נתונה לחילוקי דעות בקרב החוקרים. ממחקריו של קינסי וממחקרים נוספים עולה שמדובר באחוזים שנעים בין 6% ל-10% בקרב החברה המערבית. הדיווחים בהקשר לתופעה אינם תמיד מדויקים ומלאים, בשל הקושי הכרוך בחשיפת הזהות ההומוסקסואלית ובשל מורכבות ההגדרה. (טוראל וחוב' 1996, אצל שם טוב, 2008).

אטיולוגיה

טרם נמצאה תשובה ברורה לשאלה מהו אותו גורם ההופך בני אדם להומוסקסואלים ומהו מקור הנטייה החד מינית. ישנם מספר הסברים לתופעת ההומוסקסואליות בספרות המחקרית:

הסבר פרוידיאני ושל פסיכואנליטיים נוספים הנשען על המערך הנפשי- משפחתי:

עפ"י הסבר זה, התפתחות הזהות ההומוסקסואלית נובעת מקשיים בפתרון התסביך האדיפאלי וקיבעון בשלב זה. התסריט להומוסקסואליות ע"פ פרויד הוא של אם דומיננטית ואב פסיבי, מצב המקשה על הילד להזדהות עם אביו ולפתור את התסביך האדיפלי. פרויד סיפק הסבר גם למקרה שהאדם מגלה את נטייתו המינית בגיל מאוחר יותר, כלומר לאחר שחווה חוויות הטרנסקסואליות, וציין רגרסיה לשלב ההתפתחותי הקודם כהסבר לתופעה. (Bieber, Dain, Dince, Drellich & more) 1962, אצל בן עמי, 2010)

הסבר נוסף מוצע ע"י תאוריית הלמידה החברתית הטוענת כי הומוסקסואליות אינה תופעה פסיכיאטרית פתולוגית, אלא מערך התנהגויות שנלמד תוך כדי קבלת חיזוקים במסגרת אינטראקציות חברתיות, התבוננות באירועים או באנשים וצירוף מקרים בתקופות מכריעות. (Bandura, 1962; Coleman, 1976, אצל שם)

מלבד תיאוריות אלו, המחקר מציע הסבר ביולוגי השם דגש על המשקל הגנטי בהיווצרות ההומוסקסואליות. הניסיון למצוא גן הומוסקסואלי לא צלח עד עתה המחקר על האטיולוגיה של ההומוסקסואליות הניב גישות תיאורטיות שונות. קיימת הסכמה באופן כללי, כי תקופות הילדות והנערות הינן שלבי התפתחות קריטיים בתהליך היווצרותה של הזהות המינית. (Bell, Weinberg & Hammmersmith, 1981, אצל בן עמי. א. 2010)

במטרה לענות על שאלת האטיולוגיה, התגבשה תפיסה נוספת, משנות השישים של המאה הקודמת ואילך, הממשיגה את גיבוש הזהות ההומוסקסואלית כרצף התפתחותי, הנמשך לאורך תקופת חיים ארוכה ולא כתוצר של אירועים בודדים מתקופת הילדות (בן עמי, א. 2010).

התפתחות הזהות ההומוסקסואלית

הזהות החד מינית מתייחסת לארבעה מרכיבים: להתנהגות מינית, לתשוקות, למשיכה המינית ולאינטראקציה בין שני גברים או שתי נשים, כמו גם לקהילה ולתרבות הקשורים אליהם ומשפיעים עליהם. (Shively & De Cecco 1977 בתוך בן עמי, 2010).

(Troiden, 1989 בתוך שם טוב, 2008) תיאר את ארבעת השלבים בתהליך גיבוש הזהות ההומוסקסואלית האופיניים לרוב המודלים המוכרים:

השלב הראשון- רגישות (Sensitization): תחושה של שונות מבני אותו המין הקשורה להתעניינות ולעיסוק בתפקידי המין השני. הנער מבין שהוא שונה מבני גילו בתחומי העניין שלו ובהתנהגותו, אך אינו תופס את שונותו בהגדרה של מיניות.

השלב השני, בלבול בזהות (Identity confusion): לרב נוטים הומואים ולסביות לראות את הזהות ההומוסקסואלית כקשורה אליהם באופן אישי רק במהלך גיל ההתבגרות. בשלב זה, הרעיון כי הם הומוסקסואלים ותפיסתם את עצמם כפי שהייתה עד כה, נמצאים בדיסוננס. מוקד השלב הוא בחוסר הבהירות לגבי מיניותם. מצד אחד הם אינם יכולים להתייחס אל עצמם כאל הטרוסקסואלים אך הם עדיין לא גיבשו תפיסה חדשה לגבי זהותם המינית. בשלב זה גוברות החרדות הפנימיות וההתחבטויות.

השלב הבא: אימוץ זהות או הנחת זהות (Identity Assumption): שלב המזוהה עם תהליך "היציאה מהארון". הזהות ההומו לסבית נקבעת ונחשפת למספר אנשים. קשרים חיוביים עם הדומים להם מקלים את העיצוב של הזהות ההומו לסבית, מעניקים תחושת שייכות לקהילה ומסיעים לפוגג את תחושת הניכור.

שלב אחרון, מחויבות (Commitment): אימוץ אורח חיים הומוסקסואלי מתוך קבלת הזהות המינית ותפיסתה כחיובית. המודל האקולוגי מראה כי יחסה של הסביבה אל בעל הנטייה המינית ההומוסקסואלית משפיעה על תהליך גיבוש הנטייה המינית. ככל שהעמדות חיוביות וסובלניות יותר כך יקל עליו להשלים את תהליך גיבוש הזהות ולהרגיש שלמות ורווחה עצמית. (בן עמי, 2010).

הומוסקסואליות בגיל ההתבגרות

ישנן שתי גישות המעוגנות במחקרים וזוכות להתייחסות בשיח העכשווי אודות בני נוער להט"בי.

הגישה הראשונה המאפיינת את המחקר בתחום בשני העשורים האחרונים, טוענת כי בני נוער להט"בים נמצאים בסיכון על רקע הסתרת זהותם המינית, התעללות והומופוביה בסביבה הבית ספרית והחברית, אחוזי אבדנות גבוהים ושימוש בסמים ואלכוהול, על מנת להקטין את המצוקה הנובעת עקב הנטייה המינית השונה. (Boxer בתוך בן עמי, 2010). **הגישה השנייה** טוענת שבני נוער הומו לסבי מתארים מצוקה נמוכה מאשר בעבר ויש להתייחס אליהם כאל כלל המתבגרים. (Savin Williams בתוך בן עמי, 2010). ממצאים אלו מתבססים על מדגמים גדולים, שנאספו בקרב בני נוער באמצעים שונים: הן אלה המגיעים לקבוצות תמיכה והן אלה שאינם משתתפים בפעילות קהילתית או תמיכתית עבור נוער להט"בי. חלקם עושים שימוש באינטרנט על מנת להגיע לקהלים מגוונים כולל נוער המתלבט בזהותו המינית.

הומוסקסואליות ומערכת החינוך

תוכניות הליבה במערכת החינוך הישראלית עוסקות במגוון רחב של נושאים הקשורים לחברה הישראלית, אך היא אינה כוללת אזכור בכל תחום הקשור להומוסקסואליות ולתרומה של הקהילה למדינה בתחומים שונים (לויאני, 2012). משרד החינוך כמעט ולא משלב תכנים להט"בים בתוכניות הליבה, ולא עוסק כמעט באופן ישיר בסוגיות אלו. תכנים אלו משולבים אמנם בתכנית "כישורי חיים" שמועברת בבית הספר כחלק מהחשיבות שבסובלנות וקבלת האחר. (מי שאמור להעביר בפועל את התכנית של כישורי חיים) הם מחנכי הכיתות שלעיתים מרגישים מבוכה ובפועל התכנית מועברת לעיתים רחוקות בלבד. (לויאני, 2012). ב-1995 פרסם משרד החינוך חוברת בשם "נטייה חד מינית", שנועדה ליועצים חינוכיים ומחנכים בחטיבה העליונה. מטרתה הייתה לספק אינפורמציה עדכנית ואמינה לגבי ההומוסקסואליות ולהקנות לסגל ההוראה כלים חינוכיים להתמודדות עם הנושא (ברנע ולורנץ, 1995). ארגון חוש"ן, מרכז החינוך של הקהילה הלהט"בית בישראל, החל למלא את החלל שנוצר ולפעול באופן אקטיבי לקידום ההבנה והקבלה של הלהט"בים בחברה הישראלית. בתי ספר שבחרים לעסוק בנושא להט"בי נעזרים בד"כ במערכי השיעור של המרכז. ארגון חוש"ן אחראי על הסברה וקידום הקבלה של להט"בים במערכת החינוך ובגופים נוספים כגון הצבא, שירותים רפואיים, פסיכולוגים ועוד. זהו הארגון היחיד המוסמך ע"י משרד החינוך לפעול בביה"ס (לויאני, 2012). עם זאת, הוא אינו מקבל ממנו כל תקצוב וזאת מכיון שהתקציב של משרד החינוך תלוי בתקנות ואין תקנה שבאמצעותה אפשר לממן את הפעילות של חוש"ן. הפעילות של חוש"ן כוללת שני תחומים מרכזיים:

א. כתיבת תוכניות חינוכיות והדרכה ליועצות בתי הספר המיועדות להתמודד עם הסוגיות שמתעוררות בבתי הספר. תוכניות אלו נכתבות בין היתר בשיתוף עם שפ"י - השירות הפסיכולוגי הייעוצי של משרד החינוך. ב. כניסה לבתי ספר במסגרת "הסיפור האישי", במסגרתו מגיעים הומואים, לסביות, ביסקסואלים וטרנסג'נדרים לבתי הספר ומספרים את סיפורם האישי. למרות חדירתו של הארגון

לבתי הספר, רק כ-10% מתלמידי התיכון החילוניים בישראל נחשפים לפעילות זו. אפיק פעילות נוסף של חוש"ן הוא ימי עיון ליועצות בתי הספר שם ניתנים כלים מתאימים לתלמידים היוצאים מהארון. ההענות של היועצות לימי העיון הללו תלויים מאד ביועצת הבכירה של כל מחוז ובשאלה האם היא מגדירה את ההשתתפות כחובה. (שם). בתי הספר התיכוניים הדתיים והערבים אינם נחשפים לתכניות אלו. ארגון שב"ל (שהכל ברא לכבודו) פועל במוסדות החינוך הדתיים כדי לייצר שיח בדרך לשינוי בתפיסת הזהות המינית והמגדרית השונה, אך הארגון נתקל בסירובים רבים מצד בתי הספר הדתיים, ונציגיו בד"כ נשלחים לדבר עם צוות ההנהלה, המורים או מכינות אקדמיות וכדומה ובקושי מצליח לדבר עם תלמידים הזקוקים לשירות זה.

ב-2006 הוכנסו לאתר של שפ"י תכנים בנושא מין מיניות ומגדר בשיתוף חוש"ן וארגון "הנוער הגאה". התכנים כוללים אינפורמציה רבה הכוללת חומרים לימודיים, סיפורים אישיים, סדנאות המותאמות לגילאים שונים ואוכלוסיות שונות, דרכי התערבות למטפלים ויועצים חינוכיים בהמלצת האיגוד האמריקאי וסיפורי חיים של מורים ומורות מהקהילה בבתי הספר בישראל. ב-2007 "ארגון הנוער הגאה" ("איגי") הוכרז כתנועת נוער במסגרת מערכת החינוך וזו תוקצבה בהתאם. ב-2010 משרד החינוך בראשות השר גדעון סער, הכיר, לראשונה, בפעילות תלמידים ב"איגי" לצרכי פרוייקט "מחויבות אישית" המופעלת בכיתות י' במערכת החינוך. (ידיד, רימון, צימרמן, 2011)

לאחר הרצח ב"בר נוער" שהתרחש ב-1 לאוגוסט 2009 בת"א, התחייב השר סער להעמיק את החינוך לקבלת האחר והשונה בבתי הספר ולקיים הכשרות מתאימות לאנשי חינוך וכלים על מנת לסייע לבני נוער הסובלים עקב זהותם המינית. לקראת היום הבינלאומי נגד הומופוביה, החל ממאי 2011, פרסם משרד החינוך לראשונה חוזר מנכ"ל הקורא למנהלי בתי הספר לציין את היום בפעילות חינוכית מתאימה, תוך העזרות בפעולות חינוכיות מתוך האתר של שפ"י וארגונים כמו חוש"ן ו"איגי" (שם). יחד עם זאת, נכון לשנת 2012 לא יצא חוזר מנכ"ל בנושא נטייה חד מינית המחייב את בתי הספר לפעול עפ"י נהלים ברורים למען רווחתם של תלמידים להט"בים. בימים אלו שפ"י מתכנן את כתיבתו של חוזר המנכ"ל העוסק באוכלוסייה הלהט"בית. עפ"י משרד החינוך ושפ"י מדובר בחוזר מורכב אשר מעלה סוגיות ודילמות לא פשוטות. לצורך כך נתבקשו יועצות חינוכיות למלא סקר קצר ואנונימי המתייחס להתמודדות עם הנושא בבתי ספר, על מנת לקבל תמונה אמינה, עדכנית ומשקפת את המציאות בחטיבות ביניים ותיכוניים. השאלון נשלח במייל וכלל שאלות שונות.

הייעוץ החינוכי בתהליכי גיבוש זהות מינית בגיל ההתבגרות בבית הספר.

יועצים חינוכיים הפועלים בבתי הספר נתקלים בכל שכבות הגיל באינספור שאלות עקיפות וישירות לגבי מצבים הנוגעים בהתפתחות הזהות המינית אצל ילדים ומתבגרים. במקרים אחדים הנושא עולה ע"י אחרים משמעותיים בעיקר הורים, מחנכים או חברים (גרין, 2004). על מנת לפעול במירב המקצוענות ולהשיג תוצאות המקדמות את צרכי הנועץ, תהליך הייעוץ צריך להתבסס על כמה עיקרים טוען גרין:

- א. על היועץ להיות בעל ידע מדעי בכל הנוגע למגדר ולהתפתחות הזהות והמכוונות המיניות, ובפרט עליו להכיר תאוריות משמעותיות ועדכניות על הלהב"ט. רכישת השכלה זו תמנע בורות ודעות קדומות. מטרה זו תושג באמצעות לימוד עצמי ובעיקר דרך השתלמויות ופרסומים מטעם הגורמים המופקדים על הכשרת היועצים החינוכיים.
- ב. פיתוח תפיסת עולם מקצועית מגובשת ביחס לנושאים אלו, ורכישת דרכים יעילות להתערבות ייעוצית בהתאם לספרות המקצועית. תפיסתו הערכית של היועץ תשפיע על עמדתו ועבודתו המקצועית. גישות שיפוטיות או הומופוביות עלולות להשפיע על העבודה עם הנועצים. הפיכת תהליך הייעוץ לאמצעי שמטרתו לשכנע את הנועץ לשנות את המכוונות המינית שלו עומד בניגוד לקוד האתי של הייעוץ החינוכי בישראל, ובסתירה להנחת היסוד של מקצועות הטיפול והייעוץ המבוססים בין היתר על אמפתיה, קבלה ותמיכה. אנשי מקצוע צריכים להימנע מלכפות זהות מינית מסולפת על צעירים הנמצאים בשלבים הראשונים של רמות הגילוי וההבנייה. תפקידם של היועצים, טוען גרין, הוא לסייע למתבגרים להתבונן פנימה ולהבהיר לעצמם מי הם, מה הם, ובעיקר כיצד הם רוצים לחיות. רק במצב בו הנועץ והיועץ באים מחברה ערכית השוללת הומוסקסואליות (למשל בעלתי תפיסה אורתודוקסית הפועלים על פי קודים הלכתיים) ינסו היועצים לעודד צעירים בעלי נטייה מינית להט"בית לוותר על מימושה ולבחור בחיים הטרוסקסואלים כדי להמשיך ולהשתייך לקהילה, שאינה מסוגלת לקבל אורח חיים הומוסקסואלי.
- ג. חלק לא קטן מהצעירים הלהט"בים סובלים ממצוקה, רגשות אשם, בושה ואי קבלה עצמית. האנרגיות הנפשיות שהשקיעו הצעירים בהסתרת הנטייה ואורח חייהם גזלו את שנות נעוריהם ולעתים את שנות בגרותם, והפכו אותם לבני אדם אומללים. תפקיד היועצים הוא לסייע להם להשלים את התהליך של גיבוש זהותם המינית ולהגיע לשלמות פנימית תוך ניצול הפוטנציאל האנושי שלהם. במידת האפשר, טוען גרין, על היועץ להדריך גם את ההורים ולהפנותם אל מקורות תמיכה נוספים.
- ד. היועץ צריך להעריך את מצבו של הנועץ כדי למקמו ברמה ההתפתחותית שבו הוא נמצא ובהתאם לזאת לקבוע את המטרות, השיטות והליך הייעוץ. על היועץ להיות ערני למצבים קיצוניים או פתולוגיים אצל הנועץ כמו הפרעות בזוהר המגדרית המתאפיינות בעיקר ברצון עז לשינוי מין.

ה. העיקר המשמעותי ביותר לטענתו של גרין הוא האמפתייה. היועץ אמור להכיל את הנועץ המתלבט לגבי זהותו המינית ולהעניק לו אמפתייה, הבנה והגנה מפני העולם המאיים ומפני הנטיות ההרסניות של הנועץ.

ו. עבודה עם מתבגרים להט"בים במסגרת בית הספר מעניקה מרחב פעולה מערכתי רחב המשלב את כל הגורמים. התערבות ייעוצית מערכתית בנושא של גיבוש הזהות המינית, המשולבת בתכנית הלימודים, הוכחה כאפקטיבית במיוחד.

על היועץ לפתח דרכי מניעה ראשונית, שניונית ושלישונית (שם). בשלב המוקדם הכוונה היא להתערבות חינוכית אוניברסאלית במטרה להשפיע על האקלים הכללי בבית הספר. התערבות זו תנסה להגביר את הסובלנות כלפי מיניות אחרת ולהקטין עמדות הומופוביות ולמנוע אלימות. בשלב הבא על היועץ לאתר ולפנות אל ילדים בעלי צרכים מיוחדים ואל כאלה המגלים סימני מצוקה בשל קשיים בזהות המינית. בשלה השלישי יש לפנות אל ילדים שרמת תפקודם ירדה באופן משמעותי, כדי לברר ברגישות את הסיבות לכך, אל קורבנות של התעללות חברתית על רקע נטייה מינית שונה ואל תלמידים המגלים סימני מצוקה נוספים כגון קרע בינם לבין ההורים, ביטויי אבדנות וכו.

לאחר שששת העיקרים שנזכרו לעיל התקיימו, טוען גרין שאפשר להתחיל בתהליך הייעוץ המבוסס על המודל האינטגרטיבי התלת רמתי. גילוי, הבנייה ובחירה. **ברמת הגילוי** על היועץ להיות ער לסימנים התנהגותיים וקשוב לנרטיבים של הילדים במטרה לדלות מהם רמזים ראשוניים על המכוונות הלהט"בית המתפתחת. על היועץ לסייע לילדים לפתח כלים הסתגלותיים יעילים, כשברקע קיימים כבר רמזים ראשוניים של נטייה להט"בית. ברמת בניית הזהות פגישה עם היועץ החינוכי מבוססת על חשיפה, ולכן דרושה מידה רבה של קבלה כדי שבני הנוער ישתפו פעולה ויעלו לפניו את התלבטויותיהם. הדילמה העומדת בפני היועצים היא כיצד לאפשר למתבגר לבחון בפתיחות את בניית זהותו המינית מבלי לפשוט או להטיף ויחד עם זה לא לוותר על הדרישה מהנועץ להתמודד באומץ עם המורכבות של תהליך הייעוץ במישור הקוגניטיבי הרגשי וההתנהגותי.

הקניית מידע עובדתי ורלבנטי על התנהגות מינית זהירה כדי למנוע מחלות מין בכלל ואיידס בפרט הוא הנושא המרכזי שמלווה את תהליך הייעוץ בשלב זה. חשוב לכלול גם הדרכה לזוגיות מאושרת, כפי שהדבר נעשה ביחס לזוגיות הטרוסקסואלית. על היועץ לסייע בהתבוננות על הקשר ובניתוח טיבו ומטרותיו ובעיקר במניעת מרכיבים של ניצול או התנהגות אנטי חברתית, כגון מין לא מובחן או זנות. ייעוץ להורים חשוב ביותר בהבנייה זו ואם הוא בוחר בכך, יש להשיג את הסכמת הנועצים לפגישות משותפות במטרה לסייע להורים להתגבר על תחושות קשות. תפנית חיובית בגישת ההורים תשפיע על הרווחה הנפשית של המתבגר. אחד הנושאים המעסיקים מתבגרים להט"בים ברמת הבנייה היא חשיפת הנטייה המינית שלהם. (שם). היועץ יכול להפעיל עבודת רשת המבוססת על פגישות עם הנועץ ואנשים משמעותיים לו. היועץ יכול ללוות את הנועצים עד לגמר לימודיהם בתיכון, ולהכניס בצורה יעילה לתקופת הצבא, נושא שמעלה חששות בקרב הומוסקסואלים. היועץ עשוי לעזור מאד בהפחתת חרדות ובחיזוק הכישורים הקיימים בקרב בני נוער.

ברמת הבחירה, המתבגרים עומדים בשלבים האחרונים של גיבוש הזהות המינית שלהם. בשלב זה תפקיד היועץ לסייע לבני הנוער הלהט"בים שסיימו את תהליך הבניית זהותם המינית בבחירת אורח חיים ההולם אותם. היסודות של אותה בחירה נקבעים לעתים ברמה של בניית הזהות, ולכן בשלבי גיל ההתבגרות המאוחרים חשוב שהיועץ יעזור לנועץ להבהיר לעצמו כיצד ראוי לו לנהוג בעתיד, במטרה להקטין קונפליקטים קיומיים שעלולים להתעורר בבגרותו. למתבגרים להט"בים בעלי תודעה עצמית ברורה יש סיכוי טוב להתפתח לבוגרים מאוזנים ומאושרים יותר.

שאלות המחקר:

עד כמה הנושא הלהט"בי תופס מקום מרכזי בעבודתה של היועצת החינוכית?

אילו תוכניות ופעילויות בתחום הלהט"בי מקדמת ומעבירה היועצת החינוכית בבית הספר?

מהן התפיסות של היועצת החינוכית בנוגע להעברת תוכניות בתחום הנטייה המינית הלהט"בית?

2. מתודולוגיה

מחקר איכותני

מטרת המחקר היא ללמוד עד כמה הנושא הלהט"בי תופס מקום מרכזי בעבודתה של היועצת החינוכית, מהי תפיסתה בנוגע להעברת תוכניות בתחום המיני ובתחום הנטייה המינית הלהט"בית בפרט. המחקר יוצא אל השדה ואל משתתפי המחקר, מתוך המתודולוגיה האיכותנית השואפת לחפש פרשנויות וחוויות ושגישתה היא שאין פרשנות אחת למציאות. המחקר האיכותני שואף להדגיש מספר פרספקטיבות שונות למציאות. גישה זו דוגלת באקלקטיזם מתודולוגי וביסודה היא הוליסטית.

הרציונל לבחירה בשיטה האיכותנית בסמינריון הנוכחי היא בשאלת שאלות של "איך וכיצד" בהתאם למספר הנחקרות. המטרה הייתה להגיע למהות, כולל המורכבות והקומפלקס כשהנחה היא שהמורכבות אינה אחידה. נעשה ניסיון להבין את המציאות מכמה נקודות מבטן של הנחקרות.

יש חשיבות רבה לסוג מחקר זה מכיון שכמעט ולא קיימים מחקרים בארץ העוסקים בעבודתן של היועצות החינוכיות בהקשר הלהט"בי המבררים מהן התפיסות של היועצות בנוגע לתוכניות מסוג זה. מכאן עלה הצורך במחקר איכותני, שיתאר את תפיסתן של היועצות החינוכיות לגבי תוכניות בתחום הלהט"בי, תפיסותיהן, השקפותיהן והתייחסויותיהן.

כלי המחקר

כלי איסוף הנתונים בו נעשה שימוש במסגרת הסמינריון הנוכחי הוא ראיון עומק מובנה למחצה. בסוג ראיון זה, השאלות קיימות אך המראיין גמיש ומוכן לשנות, להוסיף חלק מהן בהתאם להלך הדברים בראיון. נוצר קשר בלתי אמצעי עם המראיין, הדומה לשיחה בין חברים ובבסיסה נוצר קשר של אמון דבר המאפשר מרחב למראיין לספר על עמדותיו, רגשותיו, חוויותיו ומחשבותיו (צבר, בן יהושוע, 2001, בתוך בן עמי, 2010)

משתתפי המחקר

במסגרת הסמינריון רואיינו 3 יועצות, חילוניות: 2 מהן יועצות של חטיבת ביניים, ויועצת אחת של תיכון. בתי הספר נמצאים במרכז הארץ. הצעירה מבין המראיינות היא בת 35, השניה בת 41 והשלישית בת 45. הראיונות נעשו בפנייה ישירה של החוקר ליועצות העובדות בבתי הספר.

תיאור המשתתפים- טבלה סוציו דמוגרפית

הטבלה מסודרת לפי גילאי היועצות, כל השמות המופיעים בה הינם בדויים.

מספר סידורי	שם המרואיינת	גיל	מין	ארץ מוצא	מקום מגורים	דת	רמת דתיות	מוסד חינוכי
1	רות	46	נ	ישראל	הוד השרון	יהודיה	חילונית	ממלכתי חט"ב ז-ט
2	איילת	44	נ	ישראל	שהם	יהודיה	חילונית	ממלכתי א-ט
3	נעמה	35	נ	ישראל	תל אביב	יהודיה	חילונית	ממלכתי תיכון י-יב

הליך המחקר

לאחר יצירת הקשר הטלפוני עם היועצות, נקבע מועד לקיום הראיון במקום שהיה נוח ומקובל עליהן ושאפשר פרטיות. כל המרואיינות ידעו מראש שנושא המחקר הינו "עבודתה של היועצת ותוכניות שהיא מפעילה". הובטחה סודיות מוחלטת לגבי תוכן הראיון, שמן ופרטים מזוהים כלשהם. הראיונות נערכו במשך כשעה והוקלטו בהסכמתן של המרואיינות. כל ההקלטות שוכתבו באופן מלא ומדוייק ע"י החוקר.

החוקר כחלק מהנושא הנחקר

כהומוסקסואל אשר הנושא קרוב לליבו הבנתי שיש כמה יתרונות וחסרונות להיותי חוקר את התחום:

היכרותי את הנושא, ידע אישי, התנסות והבנה מעמיקה במצבים, מחקרים שקראתי והתוודעות לחומרים המצויים בשפ"י ותוכניות בתחום הם היתרונות הבולטים בראיונות שערכתי. ידעתי היטב מה הן השלבים והפעולות שעל היועץ לעשות כדי להיטיב עם האוכלוסייה הלהט"בית או במצבים כגון יציאה מהארון של תלמיד. היה מעניין לבדוק כיצד רואה זאת היועצת החינוכית מנקודת מבטה

האישית ואיך היא רואה את הדברים. מכיון שמתודולוגיית המחקר הינה פנומנולוגית ואין "אמת" אחת, היה מעניין לבדוק את נקודת המבט של היועצות במקביל לחשיבה וההרגשה שלי. לדוגמה: האם לערוך תכנית נפרדת לנושא הלהט"בי או להכניסו לנושא הכללי של מיניות. היותי הומוסקסואל הוא גם חיסרון שכן חלק מהתשובות שניתנו לי "לא עמדו בציפיות" ואף הרגשתי "אכזבה" לעתים לשמוע תשובות שלא "אהבתי".

שאלת ההיחשפות בפני המרואיינות לא היוותה מכשול או שאלה שעמדה על הפרק, מכיון שכולן הכירו בעובדת היותי גיי. יחד עם זאת, הן נשארו נאמנות ל"אמת" שלהן ולא ניסו ליפות את המציאות. יש לקחת בחשבון כי היחשפות מוקדמת של החוקר בפני יועצות שאינן מכירות אותו עלולה להוות בעיה ולגרום להן "לרצות" את החוקר ולענות תשובות שיהיו יותר "נעימות" לאוזניו אך פחות מציאותיות. חשוב לציין כי דווקא בראיונות שערכתי כאן הרגשתי פתיחות יתר עקב ההיכרות המוקדמת בינינו ובעקבות זאת נכונות מצידן להשמיע דברים שפחות "ימצאו חן" בעיני החוקר.

3. הצגת הממצאים

מניתוח ראיונות העומק של שלושת היועצות במחקר התעצבו התימות הבאות:

התימה הראשונה מכילה את **אופי הטיפול במקרה של יציאה מהארון**. כלומר, חשיפתם של הומואים, לסביות, ביסקסואלים או טרסנג'נדרים את זהותם המינית או המגדרית בפני אנשים אחרים. (במקור מאנגלית: "the closet Coming out of"). התמה השנייה עוסקת ב_**תוכניות ופעילויות בנושא הלהט"בי**, הווה אומר, שימוש בפעילויות שונות העוסקות בתחום על מנת ליצור אקלים חיובי לבני הנוער הלהט"בי בביה"ס ובקהילה, לאפשר התמודדות עם חששות, דעות קדומות וסטריאוטיפים הקיימים בנושא וכן לאפשר לתלמידים הכרות עם נושא הזהות והנטייה המינית. התמה השלישית מציגה את **הגורמים המעכבים את היועצת במתן עזרה לבני נוער להט"בים** כלומר כל אותם הגורמים היכולים לסייע ליועצת לעזור ולסייע לתלמידים הלהט"בים ואשר חסומים בפניה או מעכבים אותה מלהגיש עזרה מהירה ואפקטיביות יותר.

3.1 אופי הטיפול במקרה של יציאה מהארון

בתמה זו שתי קטגוריות אשר מתייחסות לאופי הטיפול של היועצת במקרה אמיתי או דמיוני של יציאה מהארון של תלמיד בבית הספר. אופי הטיפול יכול להיות:

א. אינטואיטיבי, כלומר מעין מידע פנימי העולה וצף אל התודעה באופן ספונטני או כתשובה לשאלה המקננת במוחנו

ב. מופנה לגורם חיצוני. (למשל פנייה למדריכי שפ"י ביחידה לחינוך למיניות ולזוגיות, פניה לפסיכולוג מקצועי המתמחה בתחום ועוד).

יש לציין כי אופי הטיפול יכול לכלול את שני הטיפולים גם יחד או רק אחד מהם.

3.1.1 הפניה לגורם חיצוני

שתי יועצות מתוך השלושה הזכירו את ההפנייה לגורם חיצוני במקרה של יציאה מהארון. פעולה זו אינה הדבר הראשון שאותו תעשה היועצת אלא היא תשתמש בו בהמשך כפי שמתואר להלן:

נעמה: "עם הזמן שאלתי אותו אם הוא רוצה ויהיה מעוניין לקבל עזרה גם מבחוץ והפניתי אותו לעזרה מבחוץ בתקופה שהייתה מאד מצוקתית גם מעבר לזהות המינית".

איילת: "באופן ראשוני אני אדע איך להגיב אבל בהמשך אני אפנה אותו למקומות יותר מקצועיים. אני לא אשאיר את זה אצלי... אני לא אשאיר את זה רק ביני ובינו".

ניתן לראות שבעוד בציטוט הראשון המרואיינת רואה בילד את המקור לתשובה הרי שהמרואיינת השנייה חוששת מלהשאיר את הנושא אצלה בטענה שאינה מקצועית מספיק בתחום. ניתן לראות כי על אף הנימוק השונה בשני המקרים, הבחירה של היועצת היא להיעזר בגורם מקצועי נוסף מלבדן. ייתכן כי פנייה זו החוצה נובעת או מסמנת את חוסר הבקיאות, את החשש מעימות עם הנושא דבר שעולה בקנה אחד עם העובדה שלא קיים חוזר מנכ"ל בנושא.

3.1.2 אינטואיציה

מעבר להפנייה לגורם חיצוני, אפשרות נוספת לדרך פעולתה של היועצת במקרה של יציאה מהארון היא שימוש באינטואיציה. שתי יועצות הזכירו את השימוש באינטואיציה במקרה הנ"ל.

נעמה: "אני חייבת לומר לך שגם בלי להסתכל על זה בעיני זה משהו שנעשה אינטואיטיבית...קודם כל באופן כללי ביעוץ צריך לסמוך על השכל הישר ועל האינטואיציה שלך. אף אחד לא מלמד אותך.. אני חושבת שאם בחרת במקצוע הזה ואתה נמצא במקצוע הזה אז אתה צריך להבין באופן אינטואיטיבי ולא בגלל שיש חוזר מנכ"ל".

רות: "... אתה בודק מה קורה לילד... ניהול שיחה עם ילד. לנסות להגיע למקום שלו... מתוך הצורה שאתה מנהל שיחות עם ילדים, בדרך ייעוצית, הראיון המסייע, האפשרות להקשיב, לנסות לשמוע מה הילד אומר, לראות... להציע את עצמי, לשאול מה אתה צריך ממני, מה.. איפה אני יכולה לעזור.. האם אתה צריך את העזרה שלי... זה גם אינטואיציה זה גם ניסיון זה גם דברים שלמדתי איך לנהל ראיון עם תלמידים".

הדברים המובאים לעיל מראים כי באין ידיעה ברורה כיצד יש לפעול, השימוש באינטואיציה והפעלת מיומנויות אחרות שקשורות לפרקטיקה המקצועית שלהן כיועצות (כגון הראיון המסייע, שכל ישר וכדומה), הן אפשרויות פעולה במקרה של יציאה מהארון.

3.2 תוכניות ופעילויות בנושא הלהט"ב-

במסגרת תמה זו נכללות שתי קטגוריות המתייחסות לתוכניות בנושא הלהט"ב בי שמפעילות יועצות חינוכיות בשטח. עליהם נמנים: תוכניות ופעילויות בעלות אופי ראקטיבי ו- פרואקטיבי.

3.2.1 תוכניות ופעילויות פרואקטיביות

התוכניות והפעילויות שמעבירה היועצת בתחום הלהט"ב יכולות להיות בעלות אופי פרואקטיבי- כלומר כאלו שמגיעות מהיועצת עצמה, מעין תכנית מניעה המוגדרת כ"הקדמת תרופה למכה", פעולות מתוכננות על סמך נתונים ותוכניות מניעה כמתואר להלן:

רות: "... יש לנו תכנית שנקראת 'שונות' והיא ספירלית, היא בכל שנה אנחנו מתייחסים אליה באיזשהו היבט... הילדים הרי נורא מקללים אחד את השני 'הומו וכאלה'... אז אנחנו גם מכניסים את זה בתכנית של השונות, לדבר על העובדה שלקבל כל אחד כמו שהוא ושלא לרדת אחד על השני אז כן זה כן נכנס".

נעמה: "יש הדגשה.. כן... יש שיעור אחד שאנחנו מעבירים על זהות מינית. שאנחנו נותנים סיפור אישי ושהם כותבים מכתב ואנחנו מתמקדים בנושא הזה בשיעור אחד אבל זה עולה כל הזמן בסיפורים שהם מעלים..."

"...אין לנו תכנית סביב הנושא הזה...אני אומרת שיש שיעור אחד שאנחנו מקדישים ממש לנושא. אני חושבת שזה עולה. אני לא חושבת שאנחנו ממעטים להתעסק בזה. זה עולה במהלך התכנית רק לא תחת כותרת של שיעור מסויים".

"...אנחנו נותנים סיטואציה ושאלון מסויים אז זה עולה אבל אנחנו לא מקדישים לזה שיעור בפני עצמו" ... יכול להיות שיש צורך להעלות את זה בצורה יותר מסודרת ממה שזה עכשיו, אבל זה נעשה. אני לא מרגישה שזה נושא שלא מטופל".

ניתן לראות כי שתי מרואיינות מתוך השלוש פעלו פרואקטיבית והתייחסו לנושא הנטייה והשונות המינית בתוך התכנית הכללית של כישורי חיים. המרואיינות דיברו על " היבט" ו"הדגשה" של הנושא בתוך נושא כללי של שונות, כלומר אף אחת מהן לא התייחסה לנושא הלהטב"י כנושא ספציפי וייחודי שלו הן מעניקות מספר שעורים או תכנית ייחודית.

3.2.2 תוכניות ופעילויות ראקטיביות

התוכניות והפעילויות שמעבירה היועצת בתחום הלהטב"י יכולות להיות בעלות אופי ראקטיבי- כלומר תגובה לאירוע, מצב או צרכים שעולים מהתלמידים והיועצת מגיבה אליו כפי שמתואר להלן:

נעמה: "קודם כל ברגע שמתחילים לדבר על זה... הסדנא מאד דינמית הדברים עולים מהם. זה לא שאני מגיעה עם נושא וזה הנושא שלנו היום. יש כמובן סדר ויש מטרות, בנינו את זה בצורה מובנית אבל השיעור הוא דינמי ואתה לא יכול לצפות מה הדברים שיעלו. בד"כ כבר בשעורים הראשונים הנושא של זהות מינית עולה. תמיד יש איזה אמירות לגבי הומואים ולסביות ו"אני לא הומו"...

"זה תמיד נושא שהוא חומר נפץ. זה מאד... אנחנו לא מדברים... זה לא שיש שיעור על הנושא הזה. זה משהו שעולה תמיד בתוך הנושא הכללי".

"ברגע שזה עולה בשיח אתה לא יכול להשאיר את זה אלא אתה חייב לדבר על זה. אז אנחנו מתמודדים עם האמירות, אנחנו לא משתיקים אותם. אנחנו מתייחסים לזה... העיסוק הזה כל הזמן עולה, זה לא משהו שלא... זה מאד מאד מעסיק אותם הזהות המינית, גם באמירות שלהם, גם ביציאה נגד, 'מה אני הומו'?"... זה נורא מפחיד. אם מדברים על מיניות אז הדבר הראשון שעולה זה שזה הדבר הכי נורא שיש.

רות: " אני יודעת שלפחות אני כן עשיתי את זה בדיונים... כשזה עלה גם במיניות וגם בשונות כשעלו דברים ודיברנו אז אמרתי שזה... שיש אנשים שהם כאלה והם כאלו נקודה... והם בני אדם וכמו שאתה ככה והוא ככה הוא ככה.."

"לא זה פשוט קללה... הם מתייחסים לזה כקללה... כן (לשאלה אם היא מוצאת את עצמה מגיבה)

איילת: "אם זה יהיה חלק מזה שהם נגיד משפילים מישהו כי הם חושבים שהוא הומו אז כן תיהיה התייחסות לזה, מהכיוון ההתנהגותי..."

"תראה יש התייחסות לזה... בתוכנית של כישורי חיים ואני מתייחסת לזה לפי התוכנית לא מעבר".

ניתן לראות שכל המרואיינות הזכירו תגובה ראקטיבית במקרה שנושא הנטייה המינית עולה. שני הציטוטים הראשונים מזכירים תגובה ראקטיבית במקרה שהנושא עולה בצורת דיון ושיחה. רק מרואיינת אחת אמרה שבמקרה שיעלה צורך ספציפי בנושא הומוסקסואליות כמו התעללות היא תפעל ראקטיבית.

3.3 גורמים המעכבים את היועצת במתן עזרה לבני נוער להט"בים

במסגרת תמה זו חמש קטגוריות המתייחסות לגורמים המעכבים מתן עזרה לבני נוער להט"בים. עליהם נמנים: העדר השתלמויות בתחום, אי קיומו של חוזר מנכ"ל, אי שיתוף פעולה מצד המנהלת, הנושא הלהט"בי עפ"י תפיסת היועצת אינו מתאים לשכבת הגיל ודחיפות הנושא למול צרכים אחרים.

3.3.1 העדר השתלמויות בתחום הלהט"בי

היועצים החינוכיים בבתי הספר מובילים את תחום האקלים החינוכי המיטבי. לרשותם מספר רב של השתלמות אשר יכולים לסייע לקיום סביבה רגשית בריאה בבית הספר. שתי מרואיינות הפגינו מורת רוח בדבר חסרונן של השתלמויות בתחום הלהט"בי כמתואר להלן:

איילת: "אם אני חושבת על כל ההשתלמויות שהציעו לי תמיד... אף פעם לא הציעו משהו כזה בתחום..."

נעמה: "אני חושבת שבאופן כללי כיועצת הייתי שמחה להשתלם בנושא הזה ולקבל עזרה".....

"באופן כללי אין לשפ"י תוכניות מוסדרות בנושא הזה וזה משהו שהוא מאד עצוב. אין לשפ"י בכלל תוכניות מוסדרות לחטיבה עליונה. יש כישורי חיים עד כיתה ט'. בשנים האחרונות כבר כמה שנים טובות אומרים ששפ"י עובדים על התכנית של כישורי חיים לי עד י"ב אבל אין תכנית כרגע אז בעצם בשטח כל יועצת עושה מה היא מוצאת לנכון מתוך חומרים שאנחנו לוקחים משפ"י אבל אין תכנית מובנית בנושא הזה. יתרה על כן, אין בכלל השתלמות ליועצים בנושא הזה ואני מרגישה אישית שזה חסר לי".

מדברי היועצות עולה כי חסרונן של השתלמויות בתחום הלהט"בי מורגש, דבר שהיה עשוי לתרום להתפתחותן ולהתפתח בתחום. מדברי היועצת השנייה ניתן להבין שהיא חשה עצבות- לגבי חסרונן של תוכניות מוסדרות בתחום.

3.3.2 אי קיומו של חוזר מנכ"ל

נכון לשנת 2012, לא יצא חוזר מנכ"ל בנושא הנטייה החד מינית המחייב את בית הספר לפעול לאור נהלים מובנים וברורים למען הרווחה הנפשית של תלמידים להט"בים. מבין היועצות שרואיינו, שתיים התייחסו לחסרונן של חוזר מנכ"ל:

נעמה: "כן. (לשאלה האם יש חוזר מנכ"ל בתחום) אני אגיד לך את האמת אני לא יודעת.. לא קראתי אותו לעומק. יש חוזר מנכ"ל וזה תמיד טוב לחזור לחוזר מנכ"ל... אני בטוחה שכן.. יש חוזר מנכ"ל לגבי כל דבר..(צוחקת) יכול להיות שלא. אבל אני אגיד לך את האמת ובכנות אני לא מרגישה שאני זקוקה לחוזר מנכ"ל בשביל לעשות את הדברים כי אוי ואבוי אם נעבוד רק בגלל שיש חוזר מנכ"ל".

רות: " אהה...אני לא חושבת שיש חוזר מנכ"ל לגבי ילד שיוצא מהארון. בדרך כלל זה עדיין נחשב גיל מאד צעיר לצאת מהארון. זו פעם ראשונה שאני נתקלת במקרה כזה".

מדברי היועצות אנו רואים שלא ברור להן במאת האחוזים האם קיים חוזר מנכ"ל בתחום ואם לאו. ליועצת הראשונה ברור שיש חוזר מנכ"ל ואילו השנייה חושבת שאין חוזר מנכ"ל אך אינה בטוחה באופן מלא. דברים אלו משקפים את הצורך בקיומו של חוזר מנכ"ל מסודר בתחום. יש לציין שבימים אלו הנושא הלהט"בי נמצא בראשית הכתיבה של חוזר מנכ"ל. יחד עם זאת, במאי 2011 לקראת היום הבינלאומי נגד הומופוביה, פורסם חוזר מנכ"ל לראשונה לציון יום זה בפעילויות חינוכיות מתאימות. על אף שהפרסום חדש נראה שהאינפורמציה לא הגיעה ליועצות שרואיינו והן לא הזכירו את המידע הזה.

3.3.3 אי שיתוף פעולה מצד המנהלת

אחד הגורמים הנוספים בבית הספר היכולים להשפיע על קיומם של פעילויות ותוכניות בתחום הלהט"בי כגון הזמנת חוש"ן (ארגון עצמאי שמשמש כ מרכז החינוך וההסברה ומערך ההרצאות של קהילת הלהט"ב) היא מנהלת בית הספר. שתי יועצות הזכירו את המנהלת כגורם מעכב התעסקות בנושא:

איילת: (לגבי הבאת תוכנית ליום ההומופוביה הבינלאומי) "אני כמעט בטוחה שאם אני אביא את זה לעדנה (מנהלת בי"ס) היא לא תסכים....יום ההומופוביה זה משהו שלא יעבור אצלינו".

רות: (בתשובה לשאלה אם את היא חשבה להביא את חוש"ן) "זה עלה בגלל סיפור של ילד שיצא מהארון והוא ביקש את זה ואיריס (המנהלת) אמרה שעד כמה שהיא יודעת הם לא מגיעים לפה לחטיבה ו...לא.. זה נשאר ככה. כי...אני אומרת שוב, אין לנו זמן וגם היא לא חושבת שזה מתאים..."

מדבריהן של היועצות עולה כי המנהלת היא גורם מכריע בעניין הבאת תכנים הומו לסביבה. בעוד היועצת הראשונה בטוחה שהמנהלת לא תסכים להביא תכנים בנושא יום ההומופוביה (המוזכר בחוזר מנכ"ל) הרי שבמקרה השני, המנהלת חושבת שאין זה מתאים להביא את חוש"ן לבית הספר ושהיא חושבת שזה לא מתאים לחטיבה (כשלמעשה חוש"ן מגיעים לחטיבות ביניים). נראה כי היועצות נמצאות בעמדה לא נוחה. מצד אחד הן צריכות להיות לטובת הרווחה הנפשית של הילד ומצד שני הן פועלות בשיתוף עם המנהלת וצריכות להתאים את עצמן אליה, קונפליקט העולה גם במחקרים.

3.3.4 הנושא הלהט"בי עפ"י תפיסת היועצת אינו מתאים לשכבת הגיל

תפיסתה של היועצת לגבי הגיל בו אפשר וכדאי לעסוק בנושא הלהט"בי משפיע על הפעלת התוכניות בתחום כפי שניתן לראות בדברים הבאים:

רות: (לגבי ילד בכיתה ט' שיצא מהארון) "בדרך כלל זה עדיין נחשב גיל מאד צעיר לצאת מהארון. זו פעם ראשונה שאני נתקלת במקרה כזה".

"צריך כן להכניס את זה לנושא של כולנו בני אדם וכל אחד מקבל.. כל אחד עם הייחודיות שלו.. זה בהחלט כן. ולזה אנחנו כן נותנים מקום. אני לא חושבת שצריך לשים על זה זרקור במיוחד בגיל הזה..."

איילת: "חשבתי על חוש"ן אבל לא זוכרת למה, אבל החלטנו שהם צעירים מידי. אני חושבת.. לא יודעת... חוש"ן מביאים לכיתות ח'? אני חושבת שרק לתיכון".

ניתן לראות כי שתי היועצות שאמונות על בני נוער בכיתות חטיבת הביניים, סבורות שהגיל צעיר מידי כדי להתעמת עם הנושא. בעוד היועצת הראשונה סבורה שלא צריך לשים זרקור על הנושא בגיל חטיבת הביניים ולדעתה כיתה ט' הוא גיל צעיר בכדי לצאת מהארון, הרי שהיועצת השנייה סבורה שחוש"ן (שמגיעים גם לחטיבות) מגיעים רק לתיכון. תפיסה זו משפיעה בין היתר על התעסקות בנושא הלהט"בי בבית הספר.

3.3.5 דחיפות הנושא למול צרכים אחרים

כלל המרואיינות דיווחו שישנם נושאים חשובים ודחופים אחרים מלבד העיסוק בנושא הלהט"בי כפי שבא לידי ביטוי בדברים הבאים:

אילת: "באופן כללי רוב הזמן מתעסקים אצלנו, בייחוד השנה, עם המון בעיות התנהגות נורא קשות אז נושאים כאלו שהם ממש חשובים קצת נדחקים. לצערי..."

"זה ילדים מופרעים נורא והגישה היא שהם ילמדו להתנהג בחברה לפי הכללים הבסיסים. שלא יהיו אלימים, ושיתייחסו בכבוד אחד לשנייה אחרי זה אם הם מתעסקים במיניות שלהם או כל נושא אחר זה כאילו אוקיי... בונס אבל הבסיס הוא ללמד אותם לשבת בכיתה והתנהגות נאותה בחברה נורמאלית".

רות: "תראה, בעקרון יש ממש על... הומוסקסואליות נושא ש... וגם תכנתי לדבר על זה אבל פשוט נגמרה השנה ולא נראה לי שנגיע לזה. נתקענו עוד עם הסמים... ולא סיימנו גם עם הסמים. אני בכל

אופן לא סיימתי ואני מניחה שגם המחנכות האחרות לא כי אז נכנסים כל הדברים של הכוון לתיכון ולילדים יש שאלות..."

נעמה: "באיתור הצרכים זה לא הנושא המרכזי שמתמודדים איתו בי "א ו-י"ב. הזמן יותר מידי קצר ואין יותר מידי שעורים. במסגרת שעורי חינוך הם אמורים לעבור כישורי חיים כשבמסגרת שעורי חינוך יש את מועדי השנה ואת הדברים השוטפים שיש במהלך השנה. נושאים חברתיים, הכנה לצה"ל ב-י"ב".

ניתן לראות מדברי היועצות שהשתתפו במחקר כי הזמן מוגבל והן צריכות לעסוק בסוגיות ותכנים חשובים נוספים ו/או חשובים יותר עפ"י תפיסתן, שגוזלים זמן והשקעה רבה כגון בעיות התנהגות, סמים, נושאים חברתיים, הכוונה לתיכון (בחטיבה) ועוד. בעוד היועצת הראשונה כינתה את העיסוק בנושא הלהט"בי כ"בונוס" היועצות האחרות דיברו על מוטיב הזמן שגוזל עיסוק בנושאים אחרים.

4. דיון וסיכום

דיון וסיכום

מטרת המחקר הנוכחי הייתה ללמוד על תוכניות ופעילויות בתחום הלהט"בי שאותן מקדמת ומעבירה היועצת החינוכית בבית הספר. לאור שלושה ראיונות שנערכו עם יועצות שונות, מצטיירת תמונה לא מעודדת בדבר העברת תוכניות אלו. כפי שנמצא אצל לויאני (2012), כמעט ואין תכנים להט"בים בתוכניות הליבה של משרד החינוך ואין אזכור בכל תחום הקשור להומוסקסואליות ולתרומת הקהילה למדינה בתחומים שונים. עדות לכך נמצאת בראיונות השונים שערכתי. היועצות מקדישות מספר מצומצם של שעורים העוסקים בזוגיות ומיניות וכוללות את נושא הלהט"בי. כלומר, הנושא נכלל בתוך נושא גדול ורחב יותר ולא מקבל את תשומת הלב הראויה לו באופן מפורט וכנושא עצמאי בפני עצמו. מכיון שטרם יצא חוזר מנכ"ל בנושא נטייה מינית וטיפול בתלמידים להט"בים, אין "משנה סדורה" וכל יועצת מסתמכת על אינטואיציה, גישת הראיון המסייע וידע כללי שיש לה על הנושא, והיא בוחרת אם לעסוק בנושא או לא. החוברת היחידה שיצאה ב-1995 בשם "נטייה חד מינית" שנועדה ליועצים חינוכיים ומחנכים פחות רלבנטית והיא מיושנת בחלקה. בחלל שנוצר נכנסים שני גורמים:

א. ארגון חוש"ן, מרכז החינוך של הקהילה הלהט"בית בישראל שלא כל בתי הספר בוחרים להביא אותו. זאת ועוד, חלק מהיועצות בעצמן לא יודעות בדיוק מהו הגיל המתאים להביא את חוש"ן וסבורות שהארגון מגיע רק לתיכונים, עובדה שגויה, שכן אנשי חוש"ן מגיעים גם לחטיבות עליונות. לעתים דווקא המנהלת מתנגדת להבאת חוש"ן ובכך מונעת מתלמידי בית הספר אינפורמציה חשובה על הקהילה הלהט"בית ובעיקר מונעת את רווחתם של תלמידי להט"בים.

ב. שפ"י- השירות הפסיכולוגי ייעוצי פרסם תכנית באינטרנט הנוגעת במגוון נושאים וכוללת פרקים בחינוך מיני. בתכנית המיועדת לכיתה ט' שולבו פרקים אחדים תחת הכותרת "זהות מינית הומו לסבית" (משרד החינוך, בתוך ידיד, רימון, צימרמן 2011) השירות הפסיכולוגי ייעוצי ממשיך לפתח גם בימים אלו בכוחות עצמו ובשיתוף ארגון חוש"ן סדנאות נוספות וחומרים כתובים המתאימים לגילאים שונים ומתעדכנים ללא הרף. יחד עם זאת, באין הוראות ותקנות ברורות, כל יועצת עושה כישר בעינה ויש בידה אפשרות להתעלם מהתכנים הללו ולא להעביר תוכניות בתחום.

בנוסף, נראה כי מספר גורמים מעכבים את היועצת ממתן עזרה לבני נוער להט"בים:

א. העדר השתלמויות בנושא הלהט"בי- לרשות היועצים החינוכיים בבתי הספר מספר רב של השתלמויות אשר יכולות לסייע לקיום סביבה רגשית בריאה בבית הספר. על פי המחקר אין כמעט השתלמויות בתחום הלהט"בי או שהן קיימות אך לא מפורסמות. כלומר, אין ליועצות

נגישות ברורה למידע בתחום ההשתלמויות, דבר שמעכב את התפתחותה המקצועית של היועצת ואת מתן הסיוע לתלמידים להט"בים.

ב. כלל המרואיינות ללא יוצא מן הכלל, דיווחו שישנם נושאים חשובים ודחופים אחרים העומדים על הפרק מלבד העיסוק בנושא הלהט"בי. היועצות פועלות בשדה המזמן להן התרחשויות בלתי פוסקות ובעיות שונות הקשורות לאוכלוסיית בית הספר בו הן פועלות. התעסקות בנושא הלהט"בי מתפרש כ"בנוס" כפי שאחת היועצות התבטאה, כלומר מעין פריבילגיה. היועצות אמונות על תכנים רבים כגון סמים, נושאים חברתיים, הכוונה לתיכון ועוד. זמן דוחק והן צריכות לעסוק בסוגיות ותכנים חשובים נוספים ו/או חשובים יותר עפ"י תפיסתן, שגוזלים זמן והשקעה רבה בעיסוק בנושא הלהט"בי.

ג. נכון לשנת 2012, **לא יצא חוזר מנכ"ל בנושא הנטייה החד מינית** המחייב את בית הספר לפעול לאור נהלים מובנים וברורים למען הרווחה הנפשית של תלמידים להט"בים. באין חוזר מנכ"ל, אין הנחייה ברורה והיועצת החינוכית יכולה לפעול עפ"י שיקול דעתה המקצועי וכל יועצת יכולה לפעול בצורה שונה.

ד. מסעיף ג' נובע גורם נוסף הקשור לתפיסתה של היועצת **לגיל בו אפשר וכדאי לעסוק בנושא הלהט"בי**. מכיון שאין חוזר מנכ"ל ברור, יועצות שונות רואות כל אחת לפי ראות עיניה את הגיל המתאים שבו ניתן להעביר תוכניות בתחום הלהט"בי.

ה. **אי שיתוף פעולה מצד המנהלת**. אחד הגורמים הנוספים בבית הספר היכולים להשפיע על קיומם של פעילויות ותוכניות בתחום הלהט"בי כגון הזמנת חוש"ן היא מנהלת בית הספר אשר יכולה להטיל וטו בהחלטה אם לקרוא לחוש"ן להגיע לבית הספר או לא. במידה והמנהלת חושבת שלא מן הראוי לעסוק בנושא הלהט"בי בבית ספרה מסיבות שונות, היועצת לא תפעל כנגדה והתלמידים לא יקבלו את הסיוע שהיו יכולים לקבל.

באתר של שפ"י ניתן למצוא אינפורמציה וחומרים כתובים לגבי מקרים של יציאה מהארון של תלמיד והנחיות כיצד לפעול. יחד עם זאת, נראה שהיועצות שרואיינו אינן מכירות את הפרק הנ"ל באתר והן בוחרות לפעול עפ"י אינטואיציה ו/או להפנות את הנועץ לגורם חיצוני. (אחד השלבים הבאים בטיפול של היועצת). אף אחת מהיועצות לא הזכירה מרחב פעולה מערכתי רחב המשלב את כל הגורמים כפי שמציע גרין (2004). התערבות ייעוצית מערכתית בנושא גיבוש הזהות המינית, המשולבת בתכנית הלימודים, הוכחה כאפקטיבית במיוחד. על כן, יש צורך בהסברה לגבי פעולות מערכתיות שיוכלו להיטיב עם התלמידים הלהט"בים בביה"ס. עפ"י גרין, היועץ צריך להיות בעל ידע מדעי בכל הנוגע למגדר ולהתפתחות הזהות והמכוונות המינית ובעיקר עליו להכיר תיאוריות משמעותיות ועדכניות על הלהט"בים. מטרה זו, טוען גרין, תושג דרך לימוד עצמי ובעיקר דרך השתלמויות ופרסומים מטעם הגורמים המופקדים על הכשרת היועצים החינוכיים. מהמחקר הנוכחי כאמור, לא

נמצא שהיועצות מקבלות השתלמויות בנושא כך שכל שנותר להן הוא ללמוד באופן עצמאי את הנושאים הרלבנטיים לאוכלוסיית הלהט"בים, דבר שכמעט אינו אפשרי עקב חוסר זמן וטיפול בנושאים רבים אחרים.

ממצאי המחקר מראים שהנושא של זהות ונטייה מינית עולה תמיד בכיתות בצורה זו או אחרת. היועצות במחקר לא מתעלמות מהצורך הקיים לטפל בנושא אך הן עושות זאת בעיקר כפעולה ראקטיבית- כלומר תגובה לאירוע, מצב או צרכים שעולים מהתלמידים והיועצת מגיבה אליהם. מדברי כלל היועצות עולה שהנושא תמיד נזכר ועולה ("חומר נפץ", כפי שהגדירה אחת היועצות), מעסיק מאד את התלמידים ונראה כי קיים צורך ממשי לעסוק בו מעבר לאותן תוכניות פרואקטיביות שמגיעות מן היועצת כמעין תכנית מניעה המוגדרת כ"הקדמת תרופה למכה". תוכניות אלו מבורכות ככל שיהיו עוסקות בעיקר ביחסים כלליים ומיניות אשר בתוכן ישנה התייחסות מועטת לנושא הלהט"בי. נראה כי העיסוק המועט בתחום אינו מספק ולא עונה על הצרכים הקיימים בבית הספר מסיבות שונות כגון חוסר זמן, דחיפות לטיפול בנושאים אחרים, מבוכה ועוד.

לסיכום, למרות שישנן שתי גישות בדבר בני הנוער הלהט"בים, נראה לי כדי כדאי למנוע סיכונים מיותרים יש להתייחס לגישה הראשונה שמציע boxer (1996) הטוענת כבני נוער להט"בים נמצאים בסיכון על רקע הסתרת זהותם המינית, התעללות והומופוביה בסביבה הבית ספרית והחברית, אחוזי אבדנות גבוהים ושימוש בסמים ואלכוהול, על מנת להקטין את המצוקה הנובעת עקב הנטייה המינית השונה. על מנת למנוע סיכונים אלו ולהיטיב עם אוכלוסיית התלמידים הלהט"בית, יהיה זה צעד נבון ואף מתבקש לנקוט בפעולות שונות שיקדמו את אוכלוסיית תלמידים זו כגון:

- להציע ליועצות השתלמויות בנושאים שקשורים לקהילה הלהט"בית.
- לבדוק שהיועצות תכננו תוכניות פרואקטיביות בתחום הספציפי שנזכר לעיל ולא רק בנושא משני בתוך הנושא הכללי של מיניות.
- להעביר מידע חיוני זה בחוזר מנכ"ל במהרה ולפרסמו בבית הספר.
- לחייב את בתי הספר להביא את חוש"ן לפחות אחת לכמה שנים וליידע את המנהלת והיועצות לגבי הגילאים הרלבנטיים לטיפול של ארגון חוש"ן.

מגבלות המחקר:

סמינריון זה הינו איכותני וככזה קיימים בו מספר מגבלות:

- המחקר מושפע מאישיות החוקר.
 - אנשים שונים יכולים להגיע לממצאים שונים.
 - , המחקר מבוסס על פרשנויות.
- כמו כן, הקולות שנשמעו היו של יועצות ממגוון אחד. כולן חילוניות, עובדות בבתי ספר ממרכז הארץ, ומהיכרותי איתן גם כולן עם דעות חיוביות בקשר לקהילה הלהט"בית. ייתכן כי יועצות דתיות, ערביות, מאזורים אחרים בארץ וכו' היו מוסיפות או משנות את הממצאים. מעבר לכך, ההכרות הראשונית עם החוקר השפיעה מן הסתם על הנאמר בראיון והיה אולי ניסיון "ליפות" מעט את הדברים ולרצות את החוקר.

תרומת המחקר והשלכות יישומיות לבתי הספר

ייחודו של הסמינריון הנוכחי הוא הנושא הלהט"בי בעבודתה של היועצת החינוכית, נושא שלא נחקר עד כה. הממצאים עשויים לתרום להעלאת המודעות של אנשי החינוך האמורים לסייע לתלמידים להט"בים. המחקר מראה כי ניתן לעשות עוד רבות בתחום הנטייה המינית השונה בכדי לסייע ולהיטיב עם אוכלוסיית התלמידים הלהט"בית. מכיון שאחוז הלהט"בים באוכלוסיה הכללית נע בין 5-10 אחוזים באוכלוסיה, כל צעד ולו הקטן ביותר יוכל לגרום לשינוי גדול ובסופו של דבר לסייע לתלמידים להיטיב עם חייהם.

ביבליוגרפיה

בן עמי, א. (2010). "להיות תלמיד גאה: החוויה הבית ספרית של תלמידים בעלי נטיות חד מיניות. עבודת לקראת M.A אוני' ת"א.

ברנע, ח. ולורנצ ד. (1995). נטיה חד מינית: חוברת מידע ליועצים ולמחנכים. ירושלים: משרד החינוך, התרבות והספורט.

גרין, ד. (2004). ייעוץ בתהליך גיבוש הזהות המינית בגיל ההתבגרות. בתוך ר. ארהרד וא. קלינגמן (עורכים). ייעוץ בבית הספר בחברה משתנה. ת"א: רמות. עמודים 181-203.

ידיד, ג, רימון, י, צימרמן ש, י. 2011. מדיניות משרד החינוך בנושא הלהט"ב: בין "קלפים פתוחים" לבין חוזר מנכ"ל כנגד ההומופוביה. בתוך "מפגש" לעבודה חינוכית סוציאלית, סיון, תשע"א, יוני 2011, גיליון 33, עורך אמיתי המנחם).

לויאני, ר. (2012). גאווה בכיתה: איך מתמודדים עם הומואים ולסביות בבתי הספר? מאקו גאווה.
שם טוב, ס. (2008). "עמדות כלפי הומוסקסואליות בקרב מתבגרים בבית ספר תיכון", עבודת גמר
לקראת תואר M.Ed

נספח:

תמלול הראיונות

1. ראיון עם נעמה- יועצת בתיכון ממלכתי בתל

אביב

שמי נעמה, זו השנה השלישית שלי כיועצת. עבדתי עד כה בשתי מסגרות: תיכון בישולים בגימנסיה
העברית בשנה הראשונה, ובשנתיים הראשונות אני עובדת ב _____ תיכון להזדמנות שנייה.

אני יועצת שכבת י"ב ושנה שעברה הייתי יועצת של שכבת י"א ו-ט. אני רווקה, 35, למדתי באוני
העברית, תואר ראשון בחינוך ותולדות האמנות ואח"כ עשיתי השלמות בפסיכולוגיה. למדתי תואר
שני בייעוץ חינוכי ויש לי גם תעודת הוראה בפסיכולוגיה ותולדות האמנות.

איך את תופסת את העבודה שלך

העבודה שלי אם אני צריכה לאפיין אותה אז אני מוצאת שהיא הרבה יותר פרטנית ממערכתית. הייתי
רוצה שהיא תהיה יותר מערכתית מאשר פרטנית. אני חושבת שאני נשאבת לפן הפרטני גם כי זה
מאד מדבר אליי וזה החלק בעבודה: הקשר עם התלמידים והקשר האישי אחד על אחד, אם זה עם
תלמיד או עם מורה הוא הרבה יותר נעים לי ואני מרגישה הרבה יותר בטוחה וטוב לי בו. זה גם חלק
מהאופי של ביה"ס שהבעיות שם הן מאד מאד קשות והתלמידים נמצאים ברצף של כולם בסיכון
וחלק בנייתו והעבודה הפרטנית מחויבת המציאות, אז אני מרגישה שאני נשאבת לשם לפעמים יותר
מידי וזה פרטני יותר ממערכתית. אבל יש עבודה מערכתית לצוות שאני חונכת: לצוות מחנכים שלי
יותר.

איך זה בא לידי ביטוי המערכתית?

בעיקר בישיבות צוות שבהן אנחנו מתכוננים לקראת שעורים מסוימים שהמחנכים מעבירים בכיתות
בנושאים ייעוציים שונים, הוא בא לידי ביטוי בהשתלמות של חדר מורים שאני והיועצת השנייה לוקחות
בה חלק. וזה בא לידי ביטוי גם בחניכה אישית של מורים, של כל מחנך.

ומה החזון שלך?

לעבוד יותר מערכתית כי בעבודה כזו אתה משפיע על יותר תלמידים. היכולת להשפיע יותר גדולה.
וזשה יהיה משהו מעוגן יותר במערכת. לעבוד בצורה מסודרת יותר סביב תכנית ייעוצית מסודרת,
שזה משהו שכרגע בתהליך הבנייה בביה"ס הנושא של התכנית הייעוצית.

מה זאת אומרת? תסבירי

בונים שלד של תכנית כל שנה, תכנית ייעוצית שהיא משולבת עם תכנים חברתיים מתכנית ייעוצית
חברתית שמחייבת על תכנים מסוימים לפי שלב התפתחותי של הילדים ולפי הצרכים שהצוות הייעוצי
מאתר בביה"ס. אצלנו בביה"ס מדובר על אוכלוסיה מאד חלשה שמתמודדת עם קשיים לימודיים,
התנהגותיים ורגשיים מאד גדולים וכל התחום של המניעה מאד חשוב והוא ברמה של מעבר למניעה
אלא של התפתחות, כי זה כבר קורה. התחום הזה הוא משהו ייחודי במובן של איך שזה מועבר
בבי"ס שלנו. ההבניה היא מעבר לשעורים של כישורי חיים שמובנים בתוך המערכת, להבנות בתוך
המערכת גם את התכנים הייעוציים, זאת אומרת גם בשעורי מחנך, גם בפגישה קבועה של יועצת
ורכזת, של יועצת ומחנכת, אחת לשבוע-שבועיים כדי להעלות את הדברים שעולים בכיתה ולנסות
לצמוא פתרונות.

איך זה עובד?

זה עובד לפי מערכת ייעוצית אבל היא עדין מאד פשטנית ופחות יורדת לרמה הפרטנית ועדיין אין פגישות שמאורגנות בתוך המערכת של יועצת ומורים וזה משהו שחסר לי. למעט הפגישות צוות-ישיבת צוות, אין פגישות קבועות בין יועצת לרכזת, בין יועצת למחנכים וזה משהו בעיתי. כל עוד זה לא משהו שמאורגן במערכת בשעה קבועה זה מאד קשה.

כמה באחוזים העבודה פרטנית וכמה מערכתית?

80 אחוז פרטני. יש מחקרים על זה שיועצים חדשים נמשכים לצד הפרטני. אני מאז ומתמיד גם הייתי חזקה יותר בתום האישי הבין אישי מאשר בתחום הארגוני, המערכתית וזה קשור לאופי שלי גם.

איזו תוכניות קידמת בשנה שנתיים האחרונות ומה היו השיקולים?

תכנית אחת היא תכנית שבנינו לשכבות ט' ו-י' שהייתה קיימת בביה"ס אבל שכללנו אותה וחיזקנו אותה. מצאנו שבני הנוער אצלינו הם מאד... יש מצבים של סיכון סביב נושאים של גיל ההתבגרות ויחסים בין המינים אז קידמנו מאד את התכנית של מיניות וזוגיות שהתחלנו ממש להפעיל קבוצות דינמיות בתוך ביה"ס, קבוצות רגשיות אני ונירה, היועצת השנייה, במסגרת שעורי כישורי חיים בשיתוף מנחים מקידום נוער ומנחה שמגיעה מבחוץ וזה משהו ייחודי של ביה"ס. זה היה קיים וזה חלק מהפנים הייעוצים שמועברים בכל בי"ס אבל בביה"ס הזה היא מופעלת בצורה שונה וייחודית. דבר נוסף שהפעלנו זו השתלמות חדר מורים שלא הייתה קיימת למעשה והשנה פתחנו השתלמות שנמשכה מהתחלה עד הסוף בנושא של אסטרטגיות למידה ודיאלוג לחדר מורים וזה היה מבחינת ומבחינת נירה, לזרוק את עצמינו למים העמוקים ולעמוד מול קהל של מורים, מול ביקורת לפעמים מול ציניות....

לגבי התוכניות לתלמידים, מיניות וזוגיות את יכולה לפרט

זו תכנית שמועברת במסגרת כישורי חיים לכיתות ט' ו-י' שבה בעצם התלמידים מופרדים לשתים קבוצות: קבוצה אחת עובדת עם היועצת והשניה עובדת עם מדריכה פרטית, זה ענין טכני. במקביל שתי קבוצות: בנים בנפרד ובנות בנפרד. מתחילת השנה כמעט עד החודשים האחרונים של סוף השנה בנושאי מיניות וזוגיות. אני עובדת עם הבנים ואנחנו מדברים על אלימות בתוך קשר, עניני שליטה בתוך קשר, חיזור. אנחנו רואים מקרים, ומביאים מקרים מהחיים שלהם, של קשרים שהסתבכו, קשרים לא בריאים. אני מוצאת בעבודה פרטנית המון בעיות של קשרים אובססיביים וקשרים לא בריאים ודברים שמתגלגלים למקום שהוא לא טוב. עם הבנים זה בעיקר פגיעה מינית, ניצול מיני, אלימות בתוך קשר. שהם לא יינצלו ולא ימצאו את עצמם בסיטואציות כאלו של שתייה וקיום יחסי מין של מחלות מין. יש חלק אינפורמטיבי ויש חלק מניעתי במובן של התנהגויות. המטרה הגדולה של התכנית היא לערער על תפיסות קיימות שיש להם, לשאול שאלות.

תני לי דוגמה

הם מגיעים עם תפיסות מאד מוצקות לגבי כל מיני נושאים שקשורים לזוגיות. לגבי תפקידים מיניים, מה התפקיד של האשה והגבר. יש להם המון סטריאוטיפיים לגבי תפקידי המינים וזה מאד מکتוב

את אופי הקשר. נגיד בן שלא מרשה לחברה שלו לצאת לבלות בלעדיו או הוא נמצא בטיול וכל חמש דקות הוא מתקשר אליה לברר מה היא עושה. דרך העבודה הקבוצתית אנחנו עוברים על כל מיני מקרים שהם חווים ויש להם המון מידע מסולף גם לגבי מיניות.

למשל?

לגבי שתייה למשל, שקשורה לניצול מיני שקורית בעקבות שתייה או להרגיש משוחרר בעקבות שתייה. הרב נוגע לתפיסות מין וגם זהות מינית, הומוסקסואליות ולסביות, מה נחשב גברי ולא גברי. מה זה גבריות בכלל, אם אני מתנהג כך וכך האם אני גבר או לא. גם בנושא של אלימות של נערים. יש נערים שמגיעים מיפו שהם גם ערבים והשפה מבחינת התרבות שם של קשר היא אחרת. אין יחסי מין לפני הנישואין אבל מצד שני מותר לעשות את זה עם נערות מסוג מסוים. כל מיני דברים שהם מקבלים מהבית איזו תפיסה מסוימת והמטרה להראות להם דרך אחרת. התכנית הזו היא חצי שנתית של 25 מפגשים ולפעמים זה נמשך מעבר... לבנות יש תכנית שהדגש שלה הוא העצמה נשית. לעמוד, אסרטיביות לדעת להיות חזקה. המודלים שהן רואות לצערנו הם מודלים נשיים לא טובים, אז להציג מודל אחר. לתת להן תמיכה בתוך קשרים. עולים בסדנה דברים אישיים וזו דרך טובה להכיר את התלמידים כי מתוך השיחות נגלים דברים מאד אינטימיים שלא הייתה לי דרך אחרת להגיע אליהם.

כמו מה למשל?

תלמידה שסיפרה שעברה אונס ע"י קרוב משפחה. זה עלה בקבוצה ואח"כ בשיחה אישית. אנחנו משתדלים לא לפתוח בשיחה כזו מול כל הקבוצה אלא בשיחה אישית. חשוב לשמור על הנער או המתבגר בפני הקבוצה.

ותוכניות של זהות מינית אתם כן עושים עם הבנות?

כן. התכנים הם פחות או יותר אותם תכנים לבנים ולבנות. אצל הבנות זה יותר הנושא של העצמה ואצל הבנים נושא של ניצול וקשר אובססיבי.

בואי נחזור לתכנית של הומואים ולסביות מה את עושה שם

קודם כל ברגע שמתחילים לדבר על זה... הסדנא מאד דינמית הדברים עולים מהם. זה לא שאני מגיעה עם נושא וזה הנושא שלנו היום. יש כמובן סדר ויש מטרות, בנינו את זה בצורה מובנית אבל השיעור הוא דינמי ואתה לא יכול לצפות מה הדברים שיעלו. בד"כ כבר בשעורים הראשונים הנושא של זהות מינית עולה. תמיד יש איזה אמירות לגבי הומואים ולסביות ו"אני לא הומו" ומאד יש.. הנושא מעמת אותם ומפגיש אותם עם פחדים שלהם וזה אחד מהפחדים. זה תמיד עולה ולפעמים יש אמירות שלי מאד קשה לשמוע אותם.

כמו מה?

שכל ההומואים צריכים למות ושזו מחלה. הדבר הזה... הם כ"כ רוצים להרחיק את זה. זה נראה להם כמו... זה מאד קשה לשמוע את זה וזה לא פשוט להם ולהגיב על זה. העיסוק בעצם הנושא מעורר המון סערה בקבוצה. זה משהו שהוא לא קל. זה לא קל גם למתבגר. אני יכולה לספר לך שאני מכירה סיפור מהיועצת השנייה שהעבירה את התכנית באחת הקבוצות ואחרי השיעור פנה אליה תלמיד דתי ואמר לה שהוא הומו. הוא ישב בקבוצה ושמע את כל הדברים האלו ובא אליה אחר כך מפוחד ונחשף בנושא הזה. אז גם בנושא הזה אנחנו מדברים בעצם על ניסיון להיכנס ל"נעלים של" ולדעת מה זה אומר. ו... לא יודעת אם אנחנו עושים שינוי של מין הקצה אל הקצה אבל עצם זה שאנחנו מעמתים אותם עם השאלות האלו ומציגים נקודת מבט אחרת ושופכים אור על דברים שהם לא יודעים על נושאים של מחלות ויחסי מין ואיך מתנהל חיזור ומה נעים ולא נעים....

ובקטע של ההומואים ולסביות

זה תמיד נושא שהוא חומר נפץ. זה מאד... אנחנו לא מדברים.... זה לא שיש שיעור על הנושא הזה. זה משהו שעולה תמיד בתוך הנושא הכללי.

ובנושא הזה אין שיעור?

יש הדגשה.. כן... יש שיעור אחד שאנחנו מעבירים על זהות מינית. שאנחנו נותנים סיפור אישי ושהם כותבים מכתב ואנחנו מתמקדים בנושא הזה בשיעור אחד אבל זה עולה כל הזמן בסיפורים שהם מעלים. זה מאד מאד מעסיק אותם הזהות המינית, גם באמירות שלהם, גם ביציאה נגד, "מה אני הומו?" "מה אני..." כל דבר.... זה נורא מפחיד. אם מדברים על מיניות אז הדבר הראשון שעולה זה שזה הדבר הכי נורא שיש.

את לא מטפלת בעניין הזה בתכנית מסודרת חוץ מפעם אחת

אין לנו תכנית סביב הנושא הזה

את מכירה תוכניות בנושא?

כן יש תכנית ל שפ"י של כישורי חיים שאנחנו לוקחים את הדברים האלו. באופן כללי התכנית לא באה וכל שיעור אומרים "היום לומדים על...". מתחילים בטריגר, פתיח וכל אחד מוציא מעצמו את הסיפור אז אנחנו לוקחים מהתכנית של שפי שקיימת המון אלמנטים שאנחנו עושים גם ככה אבל זה לא מוקדש רק לזה... תחת הכותרת הזו.

היית רוצה להקדיש לזה תכנית יותר משיעור אחד?

אנחנו בסופו של דבר עושים יותר משיעור אחד. אני אומרת שיש שיעור אחד שאנחנו מקדישים ממש לנושא. אני חושבת שזה עולה. אני לא חושבת שאנחנו מעטים להתעסק בזה. זה עולה במהלך התכנית רק לא תחת כותרת של שיעור מסוים.

כשזה עולה מה אתם עושים עם זה

ברגע שזה עולה בשיח אתה לא יכול להשאיר את זה אלא אתה חייב לדבר על זה. אז אנחנו מתמודדים עם האמירות, אנחנו לא משתיקים אותם. אנחנו מתייחסים לזה. אני יכולה לומר לך ששנה שברה אחת המנחות של קידום נוער שהעבירה יחד איתנו את התכנית אמרה שנורא נורא קשה לה עם האמירות בביה"ס סביב הנושא גם כי היתה לה נגיעה אישית סביב הנושא כי אחיה הוא הומוסקסואל והיא אמרה שקשה לה לשמוע את איך שהם מתבטאים. העיסוק הזה כל הזמן עולה, זה לא משהו שלא... אנחנו נותנים סיטואציה ושאלון מסויים אז זה עולה אבל אנחנו לא מקדישים לזה שיעור בפני עצמו.

היית רוצה להקדיש לזה שיעור בפני עצמו?

יכול להיות שצריך להקדיש לזה יותר. אני חושבת שהתכנית בסופו של דבר מוכתבים ע"י הקבוצה והקבוצה לוקחת את זה למקומות שמעסיקים אותה יותר. יכול להיות שיש צורך להעלות את זה בצורה יותר מסודרת ממה שזה עכשיו, אבל זה נעשה. אני לא מרגישה שזה נושא שלא מטופל. אני מרגישה שזה נושא שמאד מדובר ומטופל.

את חושבת שזה נושא שחשוב לקדם בביס?

בטח.

אז את מרגישה שביה"ס כן עושה תכניות בתחום?

אני חושבת שזה לא מספיק. אני באופן כללי חושבת שהשכבות שמקבלות בעיקר, שנופל עיקר כובד המשקל עליהם זה ט' ו- י'. ויא וי"ב בגלל שאין שיעורי כישורי חיים מוסדרים במערכת אז גם היכולת שלנו לראות מה קורה בשעורים והיכולת להעביר יותר קטנה. אנחנו בביס היועצות מעבירות כישורי חיים, זה לא אופייני לכל ביה"ס. יש בתי ספר שהמחנכים מעבירים אותם במסגרת שיעורי חינוך. אני מאד חושבת שחבל שאין התעסקות יותר בכלל בנושא של זוגיות ומיניות בכיתות י"א וי"ב ואני חושבת שצריך להכניס באופן מסודר גם בכיתות האלו. במיוחד ביה"א. ב-י"ב זה כבר הופך להיות יותר קשה מבחינה מערכתית אבל ביה"א בהחלט.

באיזה תוכנית שמתייחסת להומואים ולסביות שאולי לא הספקת היית רוצה להתמקד

קודם כל, אין איזו תכנית. לשפי יש תוכניות שנבנו בנושא, חלקן מאד מיושנות לדעתי. זה הצעות להפעלות בנושא ושעורים בנושא אבל לא תכנית מאד מסודרת בנושא. אני מרגישה שדוקא השעורים שאנחנו עושים הם הרבה יותר אפקטיביים. כי שוב, זה לא שיעור. זו קבוצה שהיא קבוצה דינמית זה קבוצה רגשית אז דברים עולים מהקבוצה. אני חושבת שזה נושא מאד חשוב, אני חושבת שאנחנו מתעסקים בזה מספיק אבל הייתי שמחה להשתלם וללמוד עוד.

לא השתלמת בנושאים כאלו?

לא. עד כמה שידוע לי אין תכנית שמתעסקת רק בזה. זה כחלק מתכנית של מיניות וזוגיות

ואם הייתה היית מעבירה?

באופן כללי אין לשפ"י תוכניות מוסדרות בנושא הזה וזה משהו שהוא מאד עצוב. אין לשפ"י בכלל תוכניות מוסדרות לחטיבה עליונה. יש כישורי חיים עד כיתה ט'. בשנים האחרונות כבר כמה שנים טובות אומרים ששפ"י עובדים על התכנית של כישורי חיים לי עד י"ב אבל אין תכנית כרגע אז בעצם בשטח כל יועצת עושה מה היא מוצאת לנכון מתוך חומרים שאנחנו לוקחים משפ"י אבל אין תכנית מובנית בנושא הזה. יתרה על כן אין בכלל השתלמות ליועצים בנושא הזה ואני מרגישה אייטת שזה חסר לי. זו אחת הסיבות שאני מאד נעזרת בקידום נוער כי אני מרגישה שעם הנוער שלנו יש להם הכרות מאד קרובה גם בשעות אחה"צ במועדוניות של אכפת.

מה זה קידום נוער

יחידה של העירייה. זו יחידה עצמאית שמופעלת ע"י העירייה והם אחראים לכל הנושא של מניעה של נוער בסיכון. יש להם מדריכים שפועלים בכל העיר, במועדוניות של "אכפת". הם עובדים סוציאליים רובם עם הכשרה בנושא והם מאד מסייעים לנו בכל העברת תוכניות מניעה וההכרות שלהם עם הנוער מאד גדולה כי הם מכירים אותם אחרי שעות הלימודים דרך המועדוניות ודרך הרווחה וההתמקצעות שלהם מאד גדולה ואני לומדת מהם. הומואים ולסביות לא בא בפני עצמו זה חלק מהתכנית, מהנושא של מיניות וזוגיות. אין תכנית.. אתה לא יכול להקדיש... זה גם לא נכון לדעתי להקדיש תכנית חצי שנתית לנושא הזה. זה עוד נושא בתוך הנושא הכללי.

זה לא נכון להפריד את זה לדעתך ולעשות תכנית רק בזה?

אני רואה את זה כמשהו שאמור להיות שזור בתוך התכנית של מיניות כי זה נוגע למיניות ולמגדר בדיוק כמו שמתייחסים ליחסים בין נשים וגברים, אז אנחנו מתייחסים לכל מיני סוגי קשרים. באופן כללי אנחנו מדברים על קשרים שהם הרבה מעבר לזה, על המשפחה המודרנית: אמהות ואמהות, אבות ואבות והם עצמם מגיעים לפעמים מבתי שאין אבא או יש רק אמא אז מאד חשוב לתת לגיטימציה לכל סוג של קשר. אני לא חושבת שזה נכון להתעסק ולהפריד את זה מהנושא של מיניות כי זה בעיני חלק שקשור.

מה עם חוש"ן? הזמנתם אותם?

לא עבדנו עם חוש"ן לפי מה שידוע לי בשנתיים האחרונות. אני לא יודעת ... אני חייבת לומר שההזמנות של גורמי חוץ נעשות בשיתוף עם הרכזת החברתית, שירה. בסוף שנה אנחנו יושבות איתה ובונות את התכנית החברתית ייעוצית. אנחנו היועצות אמונות על התכנים הייעוצים שמועברים בב"ס ע"י המחנכים או על ידינו ושירה מביאה את הגורמים מבחוץ. עד עכשיו לא נעזרנו בהם. תראה, יש פה גם עניין כלכלי ועניין של תקציבים. אני לא יודעת לומר לך כמה הם לוקחים, לא נכנסתי לזה מעולם

למה לא קראתם להם?

כי זה לא משהו שהוא מובנה בתכנית.. יש שעות מאד מסוימות ב-ט', ובי' וזה במסגרת כישורי חיים שאנחנו היועצות מעבירות. זה משהו מעבר לכישורי חיים. אם אנחנו רוצים להביא את זה לשכבות היותר גדולות, אז אולי יש מקום להביא את זה לי"א ו-י"ב אבל באיתור הצרכים זה לא הנושא המרכזי שמתמודדים איתו בי"א ו-י"ב. הזמן יותר מידי קצר ואין יותר מידי שעורים. במסגרת שעורי חינוך הם אמורים לעבור כישורי חיים כשבמסגרת שעורי חינוך יש את מועדי השנה ואת הדברים השוטפים שיש במהלך השנה. נושאים חברתיים, הכנה לצה"ל ב-י"ב. אני לא מכירה את התוכניות שלהם אני חייבת לומר.

לא ידעו אתכם?

אני מכירה את הגוף אבל לא נעזרנו בהם.

היית רוצה להיעזר בהם בעתיד?

יכול להיות שזה יהיה טוב. כן.

ולהעביר למורים תכנית על איך מתמודדים עם האוכלוסיה ההומו לסבית או איך מתמודדים עם ילד שצא מהארון?

חלק מהנושא של דיאלוג בחדר מורים ודיאלוג שאנחנו מעבירים בצוותים, זה לדבר על כל מיני נושאים כמו אבדנות וזהות מינית וסביב כל נושא של קיום שיחה עם תלמיד. למרות שלרוב המורים והמחנכים יש נטייה עדיין כשעולה נושא כזה להפנות ליועצת ושהיא תשוחח עם התלמיד שזה הרבה פעמים נטייה שהיא נכונה יותר כי זה צריך להיות במוכנות של המחנך לדבר על זה. הרבה פעמים גם זה לא דברים שילדים משתפים את המחנך בזה. אני יודעת שנגיד אצלי בשכבה יש שני תלמידים שאני יודעת שהם הומואים. אחד במקרה המחנכת כן יודעת כי זה משהו שהוא מוחצן אבל הם לא שיתפו את המחנכת אלא אותי.

מה עשית?

קודם כל אנחנו בד"כ מפנים לטיפול פסיכולוגי אם יש צורך ומקיימים שיחות עם התלמיד עצמו.

את מרגישה שאת יודעת מה לעשות בעניין ושאת בקיאה?

אין מה לעשות... זה לא משהו ש... כמו חלילה באבדנות שיש לך הוראות מסוימות, דיווח וזה... בא תלמיד, משתף אותך במשהו, אתה מחויב לשמור על סודיות. אני לא רצה עם זה להורים שלו. אני שם בשביל לתת לו את התמיכה ולעזור לו. לרב אני לא אשאיר את זה רק אצלי אלא אפנה אותו גם לגורם מקצועי שייתן לו תמיכה כמו פסיכולוג.

למדת את זה איך ומה עושים? כתוב את זה איפשהו?

קודם כל באופן כללי ביעוץ צריך לסמוך על השכל הישר ועל האינטואיציה שלך. אף אחד לא מלמד אותך. זה השנים והניסיון והוותק אתה לומד עם הזמן שאין "נכון ולא נכון" ואין ככה צריך לעשות

וככה לא צריך לעשות. אתה צריך לראות והרבה מאד להקשיב למה שהתלמיד אומר, הרבה מאד לשמוע כי בסופו של דבר אני מאד מאמינה שהרבה מאד מהפתרונות כביכול נמצאים אצלו והמטרה שלנו זה באמת לעזור לו לעשות קצת סדר בדברים, לראות מהם מוקדי הקושי שלו, לנסות לכוון אותו ולייעץ לו. אין לי יומרות גדולות מידי לטפל בבעיות שהן מעבר לזה. בד"כ אם יש צורך במענה שהוא טיפולי אחר אז זה לא נשאר אצלנו אלא זה מועבר הלאה.

אז במקרה של התלמיד שיצא מהארון עשית לפי השכל הישר והאינטואיציה?

תראה...פיתחנו קשר. גם מתוך הצורך של התלמיד שהוא בא כל שבוע וקבענו פגישה קבועה במהלך השבוע. והוא שיתף אותי ועם הזמן שאלתי אותו אם הוא רוצה ויהיה מעוניין לקבל עזרה גם גן מבחוח והפניתי אותו לעזרה מבחוח בתקופה שהייתה מאד מצוקתית גם מעבר לזהות המינית כי הוא התמודד עם עוד דברים אחרים.

איך ידעת מה לומר לו? קראת?

אין דבר כזה. אתה לא יכול להתכונן לסיטואציות כאלו. זה לא רק בנושא של זהות מינית, זה בכל נושא שהוא.. אתה לא יכול...ילדים באים והרבה פעמים מטילים פצצות מאד קשות על כל מיני נושאים.

ראית את מה שכתוב בשפי לגבי התכנים בנושא

לא, ברור, יש קווים מנחים, זה ברור. אני חייבת לומר לך שגם בלי להסתכל על זה בעיני זה משהו שנעשה אינטואיטיבית. זה לספק לו תמיכה ולתת לו את ההרגשה שזה לגיטימי. .. זה דברים שהם לא נכון או לא נכון. יש קווים מנחים. אתה לא נמצא לבד בשדה היעוצי אף פעם. יש לך מפקחת, ויש לך את שפי" ויש לך הנחיות לגבי כל דבר ובכל שאלה הכי קטנה במיוחד בשלוש שנים הראשונות שיש סופר ויז'ן יש לך למי לפנות ועם מי להתייעץ. אף אחד לא נולד יודע. אבל אני מאמינה שזה עניין של ניסיון וגם עניין שתלוי בך כי אתה יכול להיות יועץ שפועל כביכול לפי הספר ולעשות המון דברים לא נכון. זה מאד תלוי בקשר שאתה בונה בעיקר עם התלמידים. אם הם רואים בך כתובת, אם הם רואים בך מישהו שאפשר לסמוך עליו, אם רואים בך מישהו שאפשר להיפתח בפניו, שלא שופט אותם, שלא מבקר אותם, שמכיל אותם והם מרגישים שהם מקבלים משהו שהם קיבלו משהו, איזשהו כלי אז הם יחזרו עוד פעם.

הילדים שיצאו מהארון הרגשת שאת עושה איתם עבודה טובה?

כן, יש לי קשר מאד קרוב איתם. עם אחד גם העבודה היא גם עם האמא שידעת ועם אחד פחות כי ההורים מתכחשים.

שיתפת את היועצת שאחראית עליך?

לא.

למה?

תראה, יש לי חובת דיווח על דברים מסויימים אבל לא הרגשתי צורך... זה לא בעיני איזה נושא שהוא שונה מנושא אחר... כל דבר אחר שתלמיד יבוא וישתף אותי בו. תלמידים שיתפו אותי...אני תמיד אומרת להם את זה בכישורי חיים... בהתחלה..ששמעתי הכל וששום דבר לא יפיל אותי מהכסא. אתה שומע סיפורים שבאמת אצלינו בביה"ס במיוחד, שהם מסמרי שיער, בכל מיני נושאים. וגם אתה יודע... חלק מה.. הדבר שנראה לי שהכי חשוב זה שתזכיר לעצמך זה לא להתפרק. כשילד בא וכאילו מעביר לך את החבילה הזו... אם אתה תגיב בהתפרקות מוחלטת אז הוא לא יספר את זה... צריך להיות שם מישהו חזק בשבילו.

יש לך עוד משהו לומר על זה?

אני לא הבנתי ש... (צוחקת) רק עכשיו הבנתי שהראיון הוא על זה....אני חשבתי שהראיון הוא על העבודה הייעוצית... אז קודם כל מאד משמח אותי שיש לי מישהו בבי"ס כמוך שמקדם את הנושא ושאתה חושבת שזה סופר חשוב. אני חושבת שבאופן כללי כיועצת הייתי שמחה להשתלם בנושא הזה ולקבל עזרה. האמת היא שאני חייבת להגיד שאני די מאוכזבת שהגופים שאתה מדבר עליהם לא מספקים טיפול פרטני לתלמידים שיצאו מהארון. העמותות הפרטיות כמו "איגי" ועוד שזה הכל בתשלום. למשל דבר שאני נתקלתי בו שהיה לי מאד קשה זה שתלמידים אצלנו בבי"ס אין להם כסף, ולבוא ולשלם על טיפול פרטני אין להם יכולת, ואם זו הדרישה אז הם לא ילכו פשוט. בקבוצות זה אמנם חינם אבל אני מדברת על פרטני ושמותי לב שהרבה תלמידים שדוקא יוצאים מהארון בכלל לא רוצים להיות משויכים לקבוצה ובטח ובטח הם לא רוצים ללכת לקבוצות תמיכה וכל הרעיון הוא... נגיד אותו תלמיד שהוא תלמיד שמגיע מבית דתי הוא בחיים לא יתקרב לזה, זה לא יקרה. אז מאד חבל שאין את האפשרות לקבל את זה באופן פרטני אבל זה נכון באופן כללי לגבי טיפולים.

יש חוזר מנכ"ל על הנושא הזה?

כן.

באמת? מה הוא אומר?

אני אגיד לך את האמת אני לא יודעת.. לא קראתי אותו לעומק. יש חוזר מנכ"ל וזה תמיד טוב לחזור לחוזר מנכ"ל... אני בטוחה שכן.. יש חוזר מנכ"ל לגבי כל דבר..(צוחקת) יכול להיות שלא. אבל אני אגיד לך את האמת ובכנות אני לא מרגישה שאני זקוקה לחוזר מנכ"ל בשביל לעשות את הדברים כי אני ואבוי אם נעבוד רק בגלל שיש חוזר מנכ"ל. אני חושבת שאם בחרת במקצוע הזה ואתה נמצא במקצוע הזה אז אתה צריך להבין באופן אינטואיטיבי ולא בגלל שיש חוזר מנכ"ל.

ראיון רות- יועצת כיתה ט' בבי"ס חטיבת ביניים ב-

פ"ת

כמה שנים את יועצת ?

עכשיו זו שנה 16 ופה בבי"ס זו שנה תשיעית. בעקרון הייתי פה שמונה שנים בפועל.

את רואה את עצמך יותר מערכתית או פרטנית?

אני מעדיפה להיות יותר פרטנית אבל במה אני משקיעה יותר? אתה לא יכול שלא להשקיע במערכתית אם אתה רוצה ואם אתה לא כי יש כל כך הרבה דוחות ודברים שאתה צריך: להנחות מחנכות והשעות שנותנים לך הן בעיקר לזה. זה נורא מצחיק להגיד מקבלים שעה וחצי לכיתה. כמה אתה יכול לשבת ולעשות שיחות עם ילדים שעה וחצי בכיתה במיוחד.... גם בחינוך המיוחד אגב זה אותו דבר. אז אאא... אני אוהבת לעשות שיחות עם ילדים. מה שאני אוהבת יותר זה פרטני.

ובאחוזים ?

אולי חצי חצי. נגיד... משהו כזה.. אני חושבת. אני נותנת הרבה פרטני, הרבה שיחות אישיות. ולכן יש לי כזה בלגן כי במערכתי גם בטח זה לעשות את הסדר ולתייק ואת כל הדברים האלו שאני לא מגיעה אליהם.

מענין אותי התוכניות למיניות שאתם עושים. יש תכנית שאת עושה על מיניות?

בכיתה ח' יותר אנחנו עושים. יש חלוקה של כישורי חיים לפי שכבות. אנחנו קוראים לזה גיל ההתבגרות שזה כולל בתוכו גם את כל הנושא של יחסים בין המינים, איך מתחילים, זאת אומרת ענין של כבוד הדדי, לא לצחוק על מישהו שאתה מתחיל איתו כאילו סתם, מעבירים שמעוות הוא רוצה וכו, מה קורה כשאתה מסיים קשר ובאיזה צורה לעשות את זה וגם כל מיני מושגים שקשורים יותר לסקס, למין כי מסתבר שילדים כמה שאתה חושב שכולם יודעים, אז הם לא יודעים. אני בד"כ מביאה להם הרבה מושגים עם עץ כזה עם ארבעה ענפים ואני מבקשת מהם לסווג את המושגים על הענפים. זה ענף של משהו שקשור למין, משהו שקשור ליחסים וחברות, יש דברים שקשורים לשינויים פסיכולוגיים ויש משהו שקשור למשפחה וכל מושג הם צריכים להכניס אותו למה הוא קשור. ואז הם מתחילים לשאול כל מיני שאלות, עכשיו חלק מהילדים שואלים שאלות בכוונה כי הם רוצים לשאול ולנסות להביך למשל מה זה אוננות, מה זה קרי לילה וכו. אתה רואה שהם שואלים וצוחקים אבל לא משנה אני עונה. אני גם מנחה את המחנכות, עכשיו המחנכות לפעמים קשה להן עם זה אז אנחנו מדברות לפני כמובן...עוברות על התכנית, מה צריך...ו...ו...

מי מעביר את התכנית?

מחנכות.

כמה שעורים זה?

זה מספר שעורים. כל תכנית בכישרי חיים שאנחנו עושים היא בד"כ בין 4-6 שעורים.

את מעבירה למחנכים ונוח להם לדבר על זה?

במקרים מאד מאד בודדים, אם מחנך אומר שהוא ממש לא יכול להעביר נושא אז לפעמים יצא שאני נכנסתי והעברתי, במיוחד בכיתות של החינוך המיוחד, המחנכת שהיא דווקא מאד ותיקה וכו מעדיפה שאני אעביר את זה שם, אז אני נכנסת ומעבירה את זה.

זה שייך לשפ"י?

כן.

זהות מינית ושונות מינית נכנס שם?

זה עולה אבל זה עולה במובן של כן... של מושגים. אנחנו גם התייחסנו לזה שנה שעברה. אני לא זוכרת בדיוק איך אבל כן התייחסנו לזה. גם כשמדברים על שונות, בכלל... יש לנו תכנית שנקראת שונות והיא ספירלית, היא בכל שנה אנחנו מתייחסים אליה באיזהו היבט... הילדים הרי נורא

מקללים אחד את השני 'הומו וכאלה'... אז אנחנו גם מכניסים את זה בתכנית של השונות, לדבר על העובדה שלקבל כל אחד כמו שהוא ושלא לרדת אחד על השני אז כן זה כן נכנס.

אבל זה לא בתכנית על מיניות?

זה אמור להיות בכיתה ט'. קצת עשינו... אבל לא יותר מידי פשוט העומס הוא כזה גדול שאתה לא מצליח לעשות כל מה שאתה רוצה ולתת לזה את המקום. כי מעבר לתוכניות האלה תמיד נכנסים חגים למיניהם שצריך לדבר עליהם, ניהול כיתה, אם יש איזו בעיה חברתית, מידע לגבי טיולים שיוצאים... או...אתה יודע.. כל מיני.... תמיד יש כל כך הרבה דברים. גם כשאתה מאד רוצה אתה מתחיל נושא ואז באמצע פתאם אתה עוצר אותו, צריך לדבר עכשיו על... יום עצמאות או על איזה חג וזה נורא נורא קשה לשמור על רצף של מספר שעורים רק על נושא אחד.

אז בכיתה ח' לא הגעתם לנושא של הומוסקסואליות?

אני חושבת שזה כן עלה.

יזום ממך?

אני חושבת שזה מתוך הדברים. ילדים עבדו בקבוצות ו..עלו גם הדברים האלו ואז התייחסנו לזה במליאה. אני לא זוכרת בדיוק איך זה היה אבל אני יודעת שנתתי להם... שאלתי אותם. אחד הדברים זה היה (ב-ח), בקבוצות כש.. מה הנושאים שהכי מעניינים אותכם לדבר עליהם ואז בקבוצה הם כתבו כל מיני דברים והעלינו ואז זה ככה פתח את הנושא לדיון יותר רחב.

וב-ט? הקטע הזה עולה רק בתכנית של שונות?

מה עשינו...?.... תראה, בעקרון יש ממש על...הומוסקסואליות נושא ש...וגם תכננתי לדבר על זה אבל פשוט נגמרה השנה ולא נראה לי שנגיע לזה. נתקענו עוד עם הסמים... ולא סיימנו גם עם הסמים. אני בכלל אופן לא סיימתי ואני מניחה שגם המחנכות האחרות לא כי אז נכנסים כל הדברים של הכוון לתיכון ולילדים יש שאלות...

כלומר זה עלה בכיתה ט' בצורה אפיזודית?

לא לא לא...כן עלה.. כן עשיתי שני שעורים יותר יזומים בנושא של מיניות.

מיניות באופן כללי?

כן, באופן כללי. אני לא זוכרת בדיוק מה..איך עשינו את זה אבל כן דיברנו על הנושאים.

את חושבת שהנושא הזה צריך להיות בתוך הנושא הכללי או להקדיש לזה שעורים ספציפיים?

אני חושבת שזה צריך להיות בחטיבת בינים באופן כללי.

למה?

כי... כי... כי... בגלל העומס גם ובגלל שאנחנו שמים רק זרקור על הדברים ומדברים ומעלים ועדיין אין את הבשלות להרבה מאד ילדים להיכנס לזה יותר לעומק. אבל אני חושבת שכן.. אנחנו מדברים על זה, ואם זה עולה, ואם זה עולה כקלילות אז אנחנו כן מתייחסים... ובסה"כ זה עוד גיל כזה שבסה"כ עדיין לא ממש מעודדים את הילדים לנהל יחסי מין.. זה עוד לא גיל שהם אמורים לעשות... אם הם באים ושואלים אז אני אענה ואגיד להם שאין להם את הבשלות הרגשית לזה ולכן הדגש הוא במקומות אחרים- על יותר פיתוח קשרי חברות בין המינים, אני עדיין רואה כשהם יושבים היום... כשאני אומרת להם 'תשבו איך שאתם רוצים' הם יושבים לי בנים בנפרד ובנות בנפרד לאורך כל השלוש שנים בחטיבה.

את חוש"ן חשבתם להביא?

את חוש"ן? זה עלה בגלל סיפור של ילד שיצא מהארון והוא ביקש את זה ו _____ (המנהלת) אמרה שעד כמה שהיא יודעת הם לא מגיעים לפה לחטיבה ו... לא.. זה נשאר ככה. כי... אני אומרת שוב, אין לנו זמן וגם היא לא חושבת שזה מתאים ו.. אני... שוב.. זה לא נראה לי הדבר העיקרי שעליו אני צריכה לשים את המוקד כרגע.

איך טיפלת בילד שיצא מהארון? ידעת מה לעשות בדיוק? יש איזה חוזר מנכ"ל?

אהה... אני לא חושבת שיש חוזר מנכ"ל לגבי ילד שיוצא מהארון. בדרך כלל זה עדיין נחשב גיל מאד צעיר לצאת מהארון. זו פעם ראשונה שאני נתקלת במקרה כזה. אנחנו דיברנו איתו, בדקנו איתו אם הוא מבין את ההשלכות שיכולות להיות לזה מבחינת היחס של החברה. שאלנו אם המשפחה יודעת והוא אמר שכן ושהם מקבלים את זה. הוא טען שגם השכבה מקבלת את זה. הייתי ככה באמת עם אנטנות ורדאר לראות אם אני שומעת משהו כי ילדים בד"כ באים ומספרים לי אם משהו כזה מפריע להם או אם יש איזו התנהלות לא טובה בשכבה, ילדים באים אלי. ביקשתי גם מהמחנכות שישימו לב. ולא היה שום דבר, בוודאות. אני גם עקבתי בעצמי קצת אחרי הילד הזה בטיול שהיה לנו זמן קצר אחרי וממש הסתכלתי איך מקבלים אותו בכיתה שלו וראיתי שהוא מקובל ויש לו הרבה חברים וחברות וממש נראה שמקבלים את זה מאד בסדר בשכבה. והייתי בקשר עם ההורים, עם האמא בהתחלה ואח"כ גם עם האבא בגלל דברים אחרים שקרו עם אותו תלמיד אז גם יצא לי להיות בקשר עם האבא ואני יודעת ששני ההורים מודעים ומקבלים אה... ו... הייתי פה בשבילו זאת אומרת כל פעם שהוא היה צריך שיחה. הוא נכנס... אני גם יזמתי איתו שיחות כדי לראות... אתה יודע, לעזור לו להכיל את כל הנושא, לברר מה קורה לו בחיים וכו

איך ידעת לשאול אותו את כל הדברים האלו? ידעת איך?

זה מתוך.. איך שאתה מתנהל מול ילדים שיש להם קשיים, לאו דווקא הקשיים האלו. זה לא משנה. זאת אומרת אתה בודק מה קורה לילד... ניהול שיחה עם ילד. לנסות להגיע למקום שלו... מתוך הצורה שאתה מנהל שיחות עם ילדים, בדרך ייעוצית, הראיון המסייע, האפשרות להקשיב, לנסות לשמוע מה הילד אומר, לראות.. להציע את עצמי, לשאול מה אתה צריך ממני, מה.. איפה אני יכולה לעזור.. האם אתה צריך את העזרה שלי...

זה גם אינטואיציה ?

זה גם אינטואיציה זה גם ניסיון זה גם דברים שלמדתי איך לנהל ראיון עם תלמידים.

והשתלמויות בנושא הומוסקסואליות וזהות מינית שונה עברת?

אה...נדמה לי שכן... מזמן. כן, היה... כן....

זה חסר בהשתלמויות?

אני לא יודעת להגיד לך. אני לא חושבת כי אני אומרת שוב שרוב הילדים זה נדיר שילד יגיד שהוא יצא מהארון, ידווח על זה וגם כ"כ בטוח כבר בהחלטה שלו כפי שהוא מבטא את זה בצורה מאד גלויה. כי.. אני חושבת שכן צריך להתייחס לנושא, זה כן... צריך להעלות את זה, צריך להוציא את זה מגדר של קללה, צריך כן להכניס את זה לנושא של כולנו בני אדם וכל אחד מקבל.. כל אחד עם הייחודיות שלו.. זה בהחלט כן. ולזה אנחנו כן נותנים מקום. אני לא חושבת שצריך לשים על זה זרקור במיוחד בגיל הזה.. אה.. אבל כן צריך לתת לזה מקום ולגיטימציה למי ש.. ואני.. ואת זה כן עשינו.. אני יודעת שלפחות אני כן עשיתי את זה בדיונים כשזה עלה גם במיניות וגם בשונות כשעלו דברים ודיברנו אז אמרתי שזה... שיש אנשים שהם כאלה והם כאלו נקודה... והם בני אדם וכמו שאתה ככה והוא ככה הוא ככה... אין משהו שצריך לרדת על בן אדם כזה או...

וזה נושא שמענין את הילדים? זה עולה?

אני מאמינה שכן אבל.. אני לא יודעת אם דוקא.. כן, סביר להניח שכן.. תראה מיניות זה בכלל דבר שמענין אותם והמקום שלי בחברה בטח מעניין אותם.. אז כן... אני מאמינה שכן בגלל זה זה כן נפתח וכן עלה אבל אני לא יודעת כמה בתוך כל העומס וכל תוך.. בוא נגיד שיותר חשוב לי לדבר איתם על אלכוהול, עישון, סיגריות וסמים, יותר. לא.. ש.. אני אומרת שוב.. זה חשוב וצריך להעלות את זה ושיהיה במודעות אבל אלכוהול נראה לי נושא יותר אכזבי לגיל הזה.

יש להם אמירות קשות על הומואים ולסביות?

לא זה פשוט קללה... הם מתייחסים לזה כקללה

את מוצאת את עצמך מגיבה?

כן...

ומורים?

אני חושבת שכן..

איך הם מתייחסים לזה אם ילד ייצא מהארון או שאם הם ידעו שיש ילד כזה? הם יפנו לילד?
אלייך?

לא... אני מאמינה שהם יפנו אלי הם לא יטפלו בזה לבד.. הם לא, הם לא יטפלו בזה לבד. תראה יש מורות שקשה להם גם עם כל השעורים של המיניות בכלל הרגילה כאילו מה שמקובל... המושגים.. קשה להם.. קשה להם עם זה...

יש לשפ"י תוכניות?

יש לכיתה ט' משהו שאפשר לעשות אבל הרעיון הוא באמת במודעות ובקבלה אז אנחנו לא תמיד עושים את זה... 'עכשיו אנחנו מדברים על זה' (בדרמטיות) אפשר להכניס את זה גם בצורה אחרת ובעצם זה שאתה בכלל מדבר על כבוד וזה.. אני בכלל... לפעמים פתאם אני יכולה לצחצח שיניים ופתאם עולה לי בראש כל מיני דברים שאני צריכה להגיד לילדים אז כתבתי כבר בראש מה אני הולכת להגיד להם בטקס סיום... ואז ישר.. שמת לי פנקס כזה ליד המיטה וכבר יש לי מה אני הולכת להגיד להם. זה לא ארוך... יש מספיק נואמים באותו ערב אבל באמת הדבר העיקרי שאני רוצה להדגיש בפניהם זה הענין של הכבוד ההדדי של תיהיה אדם, תכבד את עצמך ואת האחר. ובזה נכנס הרבה..

אבל לא השתמשת בתכנית משפי שקיימת על הנושא..

אני אומרת לך התכונתי עכשיו אבל אני כבר לא חושבת ש..יש גם בעיה עם השעורים .. זה כבר לא מעכשיו כי זה כן היה לי בראש לעשות את זה נגיד בשבועות האלו... כמעט ו.. הרבה שעורים פשוט מתבטלים או חצי מהכיתה לא נמצאת בגלל כבר החזרות... וכבר קשה לאסוף.. וגם שמעתי כמה מורות שיש להן התנגדות לענין ולדבר על זה.. קשה להן הנושא.

הנושא של מיניות בכלל או של הומואים ולסביות?

גם אבל בוא נגיד שהנושא הספציפי הזה של הומואים ולסביות יש כמה שהתנגדו ואין לי זמן לעבור עם המורות תהליך כדי שיעבירו אותו אח"כ בכיתות.

למה?

הן חושבות שלא צריך.. שזה לא מתאים.. שהן לא רוצות לעמוד בכיתה ולדבר על זה... הן לא רוצות. אז אי אפשר לעשות...אני בטח לא יכולה ללכת כיתה כיתה ולעשות את זה... אין לי עודף זמן. וזהו.. אני מניחה שבתיוכונ מתייחסים לנושא הזה ספציפית יותר. כרגע יש את הנושא של פרידה מהחטיבה ויש ילדים שמאד קשה להם ובאים אלי לשיחות פרטניות על הנושא הזה הרבה.. גם בכיתה שלי אחד הדברים שאמרו לי הבנות זה שהן לא יודעות מה לעשות.. מה נעשה? נרצה לבוא לבקר אותך שנה הבאה ולא תהיי פה.. זה מאד מטריד אותן. אני שומעת את זה מהרבה. יש בנות שבוכות. מצד אחד יש בנות שאומרות שאיזה כייף יש חופש גדול אבל מצד שני יש בנות שאומרות שיהיה להן קשה ושהן יתגעגעו....

2. ראיון עם היועצת איילת – בי"ס ממלכתי א'-ט'

ספרי לי על בית הספר שבו את יועצת וכמה זמן את כבר יועצת

"אני יועצת בבי"ס " _____ " ב _____ , בי"ס לחינוך מיוחד לילדים עם הפרעות קשב וריכוז ובעיות התנהגות קשות. אני שם שנה שלישית, לפני זה הייתי בבי"ס יסודי בכפר סבא שהיו שם כיתות של חינוך מיוחד ולפני זה עבדתי בפנימיה טיפולית פוסט אישפוזית והייתי מחנכת שם.

אז עכשיו את בעצם יועצת שנה רביעית?

"כן"

איך את תופסת את התפקיד הייעוצי

"טוב רגע אני צריכה לחשוב על זה קצת אז תעצור רגע... שארשום לי בנקודות"

אין צורך לרשום... פשוט תגידי לי ככה ממה שאת זוכרת

"ואם אני אחשוב על זה עשר דקות? אני רוצה לרשום בנקודות. תן לי רגע לארגן את המחשבה...."

את יודעת מה בואי אפשט את השאלה- מה את עושה שם, באילו מישורים את עובדת?

קודם כל בבסיס אני חושבת שעבודת הייעוץ ב"_____ " לא מאפיינת עבודה של יועץ בכל מקום. זה בכל אופן לפי מה שאני שומעת מיועצות בכל מיני השתלמויות שאני הולכת ושיחות עם יועצות אחרות. הייתי צריכה בהתחלה ועדה אם לבנות אותה בצורה כזו שתתאים לבי"ס.

שזה אומר?

"זה בי"ס שעובד עם גישה ספציפית התנהגותית ולא כל דבר שלמדתי ורציתי לעשות ושאני רוצה לעשות מתאים לבי"ס. הגישה היא של איתן אלדר – "ניתוח התנהגות יישומי" של מכון וינגייט. לכן היועצת שהיתה שם לפני לא כ"כ הסתדרה. הנישה היא מאד התנהגותית וכאילו לכאורה לא תואמת עם מה שאתה בא איתו מהאקדמיה והלימודים. אתה בא עם גישה רחבה יותר וזה משהו נורא צר וצריך להשתלב לתוך זה.

איזה תוכניות את עושה או עשית לילדים בשלוש השנים שאת שם?

יש לי שיחות פרטניות עם הילדים אבל זה לא משהו קבוע שאני יכולה לקחת ילד מתי שאני רוצה, זה תלוי בהתנהגות שלו. זאת אומרת שאם ילד עובר תקופה קשה ומתנהג על הפנים בבי"ס אז אני לא יכולה לקחת אותו לשיחה, מה שנראה נורא טבעי לכל יועצת בכל מקום אחר שתיהיה אז אני לא יכולה לעשות את זה והיום זה נראה לי מאד הגיוני ובסדר.

למה?

כי גישה התנהגותית אומרת ששיחה כזו יכולה להיות חיזוק להתנהגות לא נאותה ואז ברגע שאני מחזקת אותו זה סותר את כל מה שהוא מקבל כל היום בבי"ס אז זה לא מתאים. אני לא מוותרת על זה ואם אני חושבת שמה שיעזור לילד זו שיחה אז תיהיה לו שיחה איתי אבל לא תמיד בעיתוי שאני או שהוא רוצים. אני אומרת לו שתיהיה לו שיחה ברגע שהוא יחזור להתנהגות נאותה או שאני אשמע מהמחנכת שהוא היה בסדר אז זה מה שאני עושה

חוץ משיחות פרטניות מה את עושה עוד

אני נכנסת לכיתות לשעורים של כישורי חיים שכולל עבודה כיתתית עם הילדים לפי התכנית של כישורי חיים של שפ"י. במקביל אני צריכה להנחות את הצוות ואת המחנכות בתכנית הזו כי הרעיון הוא שהן יעבירו את התכנית ולא רק אני כי אני לא יכולה להיכנס לכל הכיתות. אז זה משהו למשל שאני כבר שנה שלישית יכולה להתחיל לעשות. עד שקיבלתי אישור לעשות את זה לקח המון זמן. זה לא משהו שבי"ס חושב שנורא חשוב... אז היו לי 3 מפגשים עם המחנכות בנושא הזה אבל זה אחרי עבודת הכנה של שנתיים.

בשלוש השנים האלו את העברת כישורי חיים?

לילדים תמיד.

באילו נושאים ומי מחליט מהם הנושאים?

אני עובדת לפי התכנית של שפ"י. זו תכנית התפתחותית ואני מתאימה את זה לשלבי ההתפתחות של הילדים. למשל עם הילדים הצעירים שנכנסים ל-א' זה בהתחלה כל הנושא של מעברים וכניסה למקום חדש כי הם רק הגיעו ועם אלו שמסיימים ונפרדים מביס בכיתה ט יש עבודה על מעברים, ובאמצע לפי השלבים ומה שמתאים לגיל. התכנית היא ספירלית. זאת אומרת אותם נושאים יש באותם הגילאים אבל לפי רמת התפתחות.

בואי נדבר על הרמה הגבוהה יותר של כיתות ח-ט איזה נושאים עשית איתם בכישורי חיים ובכלל?

כל מה שקשור למצבי סיכון: עישון, סיגריות, נרגילה, סמים. חלק מהם אני עושה איתם וחלק הבאתי סדנה מבחון כמו בשנה שעברה שמישהי עשתה להם סדנה יום שלם.

החלטת על הסדנה הזו לבד?

יש לי קשר עם מישהי בעירייה שאחראית על "אל סם" שאני בקשר איתה והיא מכירה המון הצגות, מרצים ומנחי קבוצות והם גם מממנים את זה. זה היה בכמה כיתות בנושא נרגילות אבל זה היה לתלמידים צעירים כי אצלנו עושים התאמה אלינו כי הסביבה שהילדים מסתובבים איתה חושפת אותם למצבי סיכון אז אני לפעמים מורידה את הנושאים של ח' ו-ט' לכיתות ו' ומתאימה את זה כמובן.

אהה, והשנה התחלתי חינוך מיני, לא לפי כישורי חיים אלא לפי תכנית שעושים בבי"ס לחינוך מיוחד בפ"ת, "חטיבת שלום" זה נקרא. הם עשו הפצה לתכנית לחינוך מיני אז הלכתי לשם וקניתי את הספרים והייתה לי פגישה עם זו שאחראית על התכנית.

לאיזה כיתה זה?

אני עושה את זה בכיתה ז' בינתיים. זה פיילוט שאני עושה את זה פעם ראשונה השנה. התחלתי את זה לפני חודש וזו שנה ראשונה שאנחנו עושים את זה.

איזה תכנים יש שם?

זה חינוך מיני שמתאים לכיתה א' עד ט' לפי השלבים כשכיתות הנמוכות זה מעגלי קירבה ואיך הקשרים שלי עם הקרובים אלי וככל שהמעגל מתרחק איזה קשרים יש לי עם כל אחד.

ובכיתות ז?

זה ממש חינוך מיני, גיל ההתבגרות, שינויים גופניים, זה הולך לפי אירועים ואז מנתחים את האירוע. דיברתי איתם על שינויים גופניים, אוננות, יחסי מין, קשרים עם המין השני.

כמה פגישות כאלו עשית?

ארבע פגישות בערך. אהה... ויש עוד תכנית "גדולים ולא שותים". זו ערכה שהזמנתי לבי"ס וביום רביעי הבא אני הולכת להשתלמות לדעת איך להעביר את זה. זה לכיתות ה'

בואי נחזור רגע לחינוך המיני. למה התחלת עם כיתות ז' ?

כי זה הכיתות שאני מלמדת. יש לי חמש שעות הוראות בשבוע וזה יצא שזה בכיתה ז' אז שם אני עושה את זה. זה מוגדר כישורי חיים.

איך שונות מינית באה לידי ביטוי בתוכניות האלו ?

תראה אין לזה התייחסות ואני חושבת שזה פספוס. השנה יש 30 ילדים חדשים בבי"ס שזה שלישי בערך מתוך מאה וזה המון והרוב אתיופים. אין לזה התייחסות בתוכניות. הידע שיש לאתיופים הוא הרבה פעמים מסרטים שהם רואים במחשב ואין משפחות שיעבירו את הידע הזה. הכל מאד סגור ומסורתי כזה ולא מדברים ואין פתיחות. הם קולטים את הידע שלהם מהרחוב. אין התייחסות תרבותית בתוכניות האלו. אני צריכה להתאים את זה. על רב תרבותיות יש לי הרבה מה להגיד לך

בואי נחזור על התוכניות למיין. מה את רוצה להעביר עוד?

השנה?

כן

אני מתלבטת כי מצד אחד הם יודעים המון ואני מרגישה שאני צריכה לעשות להם סדר במה נכון ומה לא נכון וכל מיני דברים שהם יודעים והם שגויים ולא נכונים ומצד שני הם נורא ילדותיים.

תני לי דוגמה?

שכשאם הם מאוננים הרבה איבר המין גדל.... (צוחקת....)

תני לי עוד דוגמה

שבנות לא יכולות לאונן. כאילו כל מיני דברים שמגיעים מזה שהם לא מכירים את המבנה, מערכת המין ועובדות ביולוגיות.

ומה לגבי זהות מינית?

אההה....

עשית איזו תכנית בתחום?

לא.

למה?

(שתיקה).

כי אני חושבת שאין סוף לתוכניות שאפשר לעשות. לא הגעתי לזה. לפעמים אני נכנסת לכיתה או דרך המחנכות אני יודעת על נושא שהוא רלבנטי ולא בתכנית אז אני מתאימה את זה. נגיד יש כיתה אחת שהנושא של נידוי חברתי נורא חזק אז אפילו שאין את זה בכישורי חיים אני מכניסה את זה בתוך הכישורי חיים אבל הנושא של מיניות וזהות מינית... האמת זה כן עלה באחת הכיתות שאני מלמדת עם המון ירידות על הומואים. המון המון ממש.. ואני לא כ"כ יודעת מה לעשות עם זה מעבר להסבר.

את זוכרת איך זה עלה?

אה... תן לי להיזכר.... הם אמרו נגיד שדיברנו על סגנון לבוש והם אמרו "כן, ככה מתלבשים הומואים" או "זה בטח כי הוא הומו". סגנון לבוש שהוא יותר נשי או שונה, אתה יודע מה, אפילו לא נשי אלא שונה מהם, אז זה הומו.

ואיך הגיבו כולם?

הם מאד הסכימו. אל תשכח שזה רק בנים אצלנו. הומו זה קללה בבי"ס.

ואיך הגבת?

הגנתי ישר על כל ההומואים.

באמת?

בטח!

מה אמרת להם?

ש...זה לא קשור והסברתי להם שזה משהו... כי אני גם חושבת שצריך הרבה...סתם, זה ממש באינטואיציה שצריך מאד להרגיע כי יכול להיות שיש כאלו שלא סגורים על הזהות המינית אז אני מאד מרגיעה ברמה של להרגיע שזה משהו שנולדים איתו וזו לא בחירה ומצד שני בגיל ההתבגרות אנחנו מתבלבלים וחושבים שאולי כן ואולי לא וזה עובר אחרי זה ואחרי זה הזהות מתגבשת ברמה הזו.

ואיך הם הגיבו? הם הקשיבו?

אני חושבת שמי שמתעסק עם זה הקשיב.

ואת אומרת שזה נראה צורך שעלה באותו רגע?

אני בטוחה שזה צורך אבל אני לא מספיקה להתייחס להכל. אני גם רק... אתה יודע... אני חושבת שזה משהו שצריך התייחסות ברמה של מחנכים כי זה כל הזמן שם.

מה? הנושא הזה?

כן. אז מחנכת שנמצאת שם כל היום וזה עולה בכיתה יכולה להתייחס לזה. אני לא צריכה לבוא במיוחד כי אז זה עושה את זה נורא כזה מיוחד... (בדרמטיות) היועצת באה ומדברת על זה בשיעור של כישורי חיים. זה לא צריך להיות ככה, זה צריך להיות חלק מהשיחה שבכיתה.

ואמרת את זה למורים?

לא

אז איך הם יעבירו את זה? הם מחכים בעצם להוראה מהיועצת, לא?

באופן כללי רוב הזמן מתעסקים אצלנו, בייחוד השנה, עם המון בעיות התנהגות נורא קשות אז נושאים כאלו שהם ממש חשובים קצת נדחקים. לצערי...

אז מה שאת אומרת בעצם, אם הבנתי נכון, זה שרק את יכולה להעביר את התוכניות האלו כי המורות עסוקות יותר בהישרדות ובהתנהגות.

וגם כדי להעביר את זה אני צריכה להעביר את זה למחנכות ולא כל כך כאילו נותנים לי לעשות את זה.

מי לא נותן?

המנהלת.

למה?

אה... (שתיקה). למה...? כי... לא, האמת היא שאני חושבת שלא ניסיתי מספיק בעניינים ספציפיים, נגיד זהות מינית או נגיד סתם, הטרדות מיניות או אלימות במשפחה או כל מיני נושאים כאלו, זה אני חושבת שנושאים שאני כן יכולה להעביר לצוות ואני לא עושה מספיק. עכשיו נתת לי רעיון כאילו דרך התוכן לבוא ולא דרך משהו שאני רוצה לעשות קבוצה למחנכות... דרך תוכן שחייבים להעביר אותו במסגרת בית ספר.

כלומר את רוצה לעבור דרך התוכן של הנושא במקום לקחת דוגמה ספציפית שקרתה?

במקום להגיד 'נורא חשוב לי להיפגש עם המחנכות ולהנחות אותן בנושא של כישורי חיים' להגיד 'אני צריכה פגישה סדנה עם המחנכות בנושא פגיעות מיניות או זהות מינית'. אפילו שאני אעשה את זה אבל שיהיה מוגדר ותחום מבחינת נושא. במקום לומר שאני רוצה לחשוף אותם לתכנית כישורי חיים שזה משהו עם נושא פתוח.

בואי נחזור לתוכנית על הומואים ולסביות, את חושבת כן להעביר תכנית כזו או שאת אומרת שנגעת בה וזה משהו שנבהלת ממנו?

ממש לא נבהלתי, אני פשוט חושבת שאני לא יודעת מספיק איך לעשות את זה.

לא קיבלת הדרכה כשלמדת?

על נושא של זהות מינית?

כן...ועל הומואים ולסביות?

לא.

ובשפ"י מה שיש באתר לא מספיק לך?

האמת שלא הסתכלתי על זה. ראיתי שיש.

למה?

לא יודעת.

אוקי. את חושבת אולי בשנים הבאות להתעסק בנושא הזה?

זה תלוי אם צריך את זה בבי"ס. כאילו אני לא אתעסק עם זה כי אותי זה מעניין. אני אתעסק עם זה אם אראה שיש צורך. אהה.... אני חושבת שיש צורך.

יש לכם הומואים בביס?

אין לי מושג. הם צעירים. הם מסיימים אצלינו בני 14. כיתה ט'

אבל ילד יכול לדעת אם הוא הומו כבר בכיתה ז, לא? את לא מכירה מישהו שהוא גיי?

מישהו שהצהיר את זה בצורה מפורשת?

כן

לא.

וכאלו שאת "חושדת" בהם שהם גייז?

אני לא חושדת באף אחד. מאיפה אני יודעת...? מה הסימנים..? איך אפשר לדעת? אין לי מושג. אני לא חושבת שלפי התנהגות אפשר לדעת....

אולי סימני מצוקה כמו דיכאון וכו'?

אהה... פתאם אני....יש לנו ילד שלא מגיע לבי"ס חודשים כי הוא בדיכאון.. ו....יש לו גם....ציצי....משהו בהתפתחות שלו לא מאוזן הורמונאלית. הוא צריך לקחת כדורים כדי שלא יהיו לו. משהו לא מאוזן מבחינה הורמונלית. הילדים נורא צחקו עליו וכנראה לא רק זה....בטח עוד דברים אבל הוא לא מגיע כבר חודשים לבי"ס. לא חשבתי על הכיוון הזה....

את אומרת בעצם שרק אם יעלה צורך תעשי תוכניות בתחום. אותך זה מענין הנושא הזה?

זה מענין באופן אישי כן. הרבה דברים מעניינים אותי, אני לא יכולה להביא כל דבר לבי"ס.

אז איך את מביאה בעצם תוכניות?

יש תכנית שאני מחויבת במשרד החינוך ומה שמתאים לילדים, לגיל שלהם

והמנהלת אומרת לך מה להביא?

לא

כלומר יש לך חופש מוחלט להחליט מה שאת רוצה להביא?

כן.

חשבת להביא תכנית בתחום של הומואים ולסביות?

אפשר...כן.. למה לא...? מה זה להביא תוכנית? אני צריכה בעצמי לדעת....

חוש"ן יכול להתאים?

חשבתי על חוש"ן אבל לא זוכרת למה, אבל החלטנו שהם צעירים מידי. אני חושבת.. לא יודעת...
חוש"ן מביאים לכיתות ח'? אני חושבת שרק לתיכון. אם יש משהו שמתאים לגיל הזה אז תגיד לי...

מצאת את עצמך בבי"ס מתעסקת עם מצבים שנוגעים לזהות מינית ?

לא, אף פעם.

בכלל לא?

צצצ (סימן ללא)

איך את מסבירה את זה? ילדים בכיתות ט מתעסקים בזהות המינית שלהם

אני חושבת שתפקיד היועצת אצלנו זה לא... עם הזמן יש ילדים מסוימים שאני... שיש לי יותר קשר
איתם אבל בעקרון אני פחות עובדת עם הילדים. אני חושבת שאם תהיה לילד בעיה הוא לא יפנה אלי

למה

כי זה לא חלק מהתפקיד שלי בביס, אני מעט מאד מדברת עם ילדים פרטני

הגישה היא יותר מערכתית?

הגישה היא שיהיה שקט..(צוחקת). כאילו ש... זה ילדים מופרעים נורא והגישה היא שהם ילמדו
להתנהג בחברה לפי הכללים הבסיסים. שלא יהיו אלימים, ושיתייחסו בכבוד אחד לשנייה אחרי זה

אם הם מתעסקים במיניות שלהם או כל נושא אחר זה כאילו אוקיי... בונים אבל הבסיס הוא ללמד אותם לשבת בכיתה והתנהגות נאותה בחברה נורמאלית. הבסיס זה קודם כל להגיע לבי"ס, להתלבש בצורה סבירה, לשבת בכיתה, לא להרביץ למורה, לא להרביץ לילדים, לא להסתובב בשיעור וללמוד, לרכוש ידע. אז יש כיתות שזה מתאים להמשיך הלאה עם כל מיני דברים אחרים. יש כיתות שלא, זה נורא תלוי. ודבר שני אני פחות נפגשת עם ילדים.

כמו שאני מכיר אותך את מאד ליברלית. יש לך חברים הומואים ולסביות. את לא מרגישה פספוס שמצד אחד את מאד ליברלית ומקבלת ומצד שני את לא עושה כלום חוץ ממהו אפיזודי שעולה בכיתה כמו שסיפרת?

לא... הנושא כל הזמן באוויר. הם משתמשים המון במילה הומו... המון

אבל לדבר על זה באופן מסודר זו בעצם פעם ראשונה שאת אומרת משהו בנושא הזה כמו במקרה שהזכרת?

כן...אבל לא יודעת... צריך לחשוב... אני חושבת ש... צריך לחשוב אם זה מתאים...זה מתאים. השאלה באיזה... כאילו איך לעשות את זה: צריך להתאים את זה נורא לאוכלוסיה. אולי עם הגדולים יותר.

אז את לא מרגישה פספוס? מסתובבים בביס אולי תלמידים עם נטייה כזו ובתכלס את לא נוגעת בנושא הזה.

כשאתה אומר אז אני מרגישה פספוס אבל זה לא שהלכתי עם תחושת פספוס נוראית. אני מרגישה למשל פספוס בנושאים אחרים. פה קשה לי להגיד שזו תחושת פספוס. כשאתה אומר אז כן, אבל לא שחשבתי על זה לפני...

ואף אחד לא דיבר איתך על הנושא הזה, המנהלת, אחד מהמורים?

לא, זה לא עלה

וכשאת שומעת ילדים מקללים 'יא הומו' מה את עושה? איך את מגיבה?

תראה אי אפשר לנתק... תראה זה קשה לי כי אני פוגשת את זה גם אצלי במשפחה זה מה שעושים לגיא (הבן שלה) אז זה מזכיר לי ולא קל לי עם זה.. אה... מה שאלת?

אם את לא מרגישה פספוס ואיך את מגיבה כשילדים קוראים בשם הומו. מה את עושה?

אז זה אמרתי שלא... ואם אני שומעת את זה מרחוק...נגיד ישב אצלי ילד בשיחה ביום חמישי ושני ילדים בחוץ צעקו את השם שלו ו"הומו".

באיזה כיתה הם?

הם ב'ז'הוא ב.... גם ב-ז'. הם צעקו בכל בית ספר את השם שלו ו"יא הומו מזדיין" וכו... אז הוא אמר "את שומעת?" אבל שוב, ההתייחסות הייתה בקטע ההתנהגותי. שאמרת לי "אז הם אומרים אבל אתה לא מתייחס, ולך עכשיו חשוב דברים אחרים וילדים תמיד יגידו כל מיני דברים". זה לא היה נקודתית מה זה עושה לך כשהם אומרים לך הומו. יכול להיות שהייתי צריכה ללכת לכיון הזה. אוקי?

ואם יבוא אליך ילד ויספר לך שהוא הומו את מרגישה שיש לך מספיק ידע בנושא? את מרגישה שיש לך מה לומר לו?

באופן ראשוני אני אדע איך להגיב אבל בהמשך אני אפנה אותו למקומות יותר מקצועיים. אני לא אשאיר את זה אצלי. ואני אעשה איתו את הביורור הזה ואת החיבור הזה לכל האגודות שאמרת לי ו..שאת זה אני יודעת ממך. אבל כאילו אני אעשה את זה איתו... אבל אני לא אשאיר את זה רק ביני לבינו.

זה לא קרה עד היום את אומרת? לא פנו אליך או למחנכים?

אני לא חושבת... לא שמעתי שהם פנו למחנכים בנושאים האלו.

יש לך תפיסת עולם מקצועית מגובשת בנושאים האלו? מעין משנה סדורה לגבי מה צריך לעשות עם ילדים כאלו?

לא. כאילו ברמה מקצועית אין לי משהו מסודר ...

לסיכום ממה שהבנתי תוכניות שקשורות להתנהגות זה הדבר הכי מרכזי אצלכם ועניין כמו זהות מינית הוא מאד משני....?

לא שזה משני. אם זה יהיה חלק מזה שהם נגיד משפילים מישהו כי הם חושבים שהוא הומו אז כן תיהיה התייחסות לזה, מהכיוון ההתנהגותי...

כלומר את תפעלי רק ראקטיבית ולא פרואקטיבית?

כן..

ולא חשבת לעשות משהו?

תראה יש התייחסות לזה... בתכנית של כישורי חיים ואני מתייחסת לזה לפי התכנית, לא מעבר.

מה זו התכנית הזו?

כל יועצת בכל בי"ס מקבלת קלסר כזה עם מערכי שיעור מכיתה א' ועד ט'. זה ממשרד החינוך ויש את זה גם באתר של שפ"י. זה אותו דבר בקלסר. אז יש התייחסות מינימלית וגם אם אני חושבת על כל ההשתלמויות שהציעו לי תמיד... אף פעם לא הציעו משהו כזה בתחום... ואני חושבת שאם זה מעניין אותך, וזה מענין אותך, ואתה חושב שזה חשוב אז מפה זה יבוא, לא ממני שאני אומרת שזה

חשוב אבל אני לא מחוברת לזה רגשית... אתה בא עם הזהות שלך וזה מה שחשוב לך אז זה יכול לבוא ממך.

מה לגבי תכנית ליום ההומופוביה הבינלאומי בעקבות הרצח בבר נוער? את מכירה?

לא ידעתי. אני כמעט בטוחה שאם אני אביא את זה ל _____ (מנהלת בי"ס) היא לא תסכים.

למה? הרי את אומרת שאת מחליטה

כן, אבל יום ההומופוביה זה משהו שלא יעבור אצלינו.

זה לא יום שלם אלא לקחת משהו ולדבר על זה

אז את זה אני יכולה אבל לא עשיתי את זה....

למה?

אני לא מגיעה לדברים האלו בביס בגלל עומס, כיבוי שריפות, זה בי"ס קשה קשה נורא. המון אלימות. צריך שיהיה שקט ושהילדים ילמדו....

אם היית הולכת לסדנה של משרד החינוך והיית מגלה בסדנה שחלק גדול מהבעיות ההתנהגות או חלק גדול מבעיות של הגיל הזה הוא כי אין התייחסות לנושא של הזהות המינית, היית פועלת יותר ומשכנעת לעסוק יותר בנושא?

כן....

ולסיום, משהו השתנה בך לגבי תוכניות שתעשי בעקבות הראיון?

השתנית... אני מחר הולכת לעשות סדנה המונית לכל בי"ס... (צוחקת) לא.. קודם כל אני אהיה יותר מודעת לזה אני חושבת. בפעם הבאה כשאסתכל בתכנית לכישוריי חיים לכיתה ז' ואעבור על הנושאים ואחליט מה מתאים לכיתה הזו בחודש הקרוב, זה יהיה חלק מהדברים שאעשה ובזה אני בטוחה.

תודה רבה